

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA PRÁVA

Kartelové dohody narušující hospodářskou soutěž a jejich postihování
(Cartel agreements distorting economic competition and their prosecution)

Student: Bc. Jiří Režnar
Vedoucí diplomové práce: JUDr. Bohuslav Halfar

Ostrava 2013

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra práva

Zadání diplomové práce

Student:

Bc. Jiří Režnar

Studijní program:

N6208 Ekonomika a management

Studijní obor:

6208T011 Ekonomika a právo v podnikání

Téma:

Kartelové dohody narušující hospodářskou soutěž a jejich postihování
Cartel Agreements Distorting Economic Competition and their
Prosecution

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
 2. Kartelové dohody narušující hospodářskou soutěž
 3. Leniency program
 4. Postihování a sankce za uzavření kartelových dohod
 5. Závěr
- Seznam použité literatury
Seznam zkratk
Prohlášení o využití výsledků diplomové práce
Seznam příloh
Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

BEJČEK, Josef et al. *Kurs obchodního práva. Obecná část. Soutěžní právo*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007. 605 s. ISBN 978-80-7179-583-4.
KINDL, Jiří. *Kartelové a distribuční dohody*. Praha: C. H. Beck, 2009. 305 s. ISBN 978-80-7400-136-9.
MUNKOVÁ, Jindřiška, Pavel SVOBODA a Jiří KINDL. *Soutěžní právo*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. 648 s. ISBN 978-80-7400-424-7.

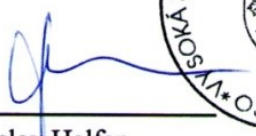
Formální náležitosti a rozsah diplomové práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

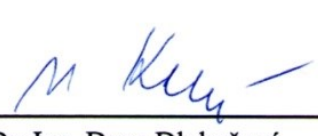
Vedoucí diplomové práce: **JUDr. Bohuslav Halfar**

Datum zadání: 23.11.2012

Datum odevzdání: 26.04.2013

JUDr. Bohuslav Halfar
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

„Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou diplomovou práci, včetně všech příloh, vypracoval samostatně a uvedl jsem veškerou použitou literaturu a další prameny.“

V Ostravě dne 26. Dubna 2013

Bc. Jiří Režnar

Jiří Režnar

Poděkování

Největší poděkování patří vedoucímu mé diplomové práce panu JUDr. Bohuslavu Halfarovi za jeho cenné rady a připomínky k této diplomové práci, především z oblasti trestního práva. Rovněž bych chtěl poděkovat celé mé rodině a všem mým blízkým za jejich podporu a trpělivost nejen při psaní této diplomové práce, ale v průběhu celého studia.

Obsah

1.	Úvod	5
2.	Kartelové dohody narušující hospodářskou soutěž	7
2.1.	Vývoj kartelového práva v ČR	7
2.2.	Hospodářská soutěž	8
2.3.	Cíl soutěžní politiky	9
2.4.	Kartelové právo	11
2.5.	Soutěžitelé	12
2.6.	Generální klauzule	12
2.6.1.	Dohoda soutěžitelů	13
2.6.2.	Jednání soutěžitelů ve vzájemné shodě	14
2.6.3.	Rozhodnutí sdružení soutěžitelů	15
2.7.	Relevantní trh	15
2.7.1.	Věcné vymezení relevantního trhu	16
2.7.2.	Teritoriální vymezení relevantního trhu	17
2.7.3.	Časové vymezení relevantního trhu	18
2.7.4.	Tržní moc	18
2.8.	Zakázané dohody podle vztahu mezi jejími účastníky	19
2.8.1.	Horizontální kartelové dohody	19
2.8.2.	Vertikální kartelové dohody	20
2.8.3.	Smíšené kartelové dohody	21
2.8.4.	Diagonální kartelové dohody	21
2.9.	Typy dohod narušující hospodářskou soutěž	22
2.9.1.	Cenové kartely	22
2.9.2.	Kartely o obchodních podmínkách	24
2.9.3.	Kontrolní kartely	25
2.9.4.	Segmentační kartely	25
2.9.5.	Diskriminační kartely	26
2.9.6.	Bojkotové kartely	27
2.9.7.	Junktimální kartely	27
2.9.8.	Další druhy kartelů	28
2.10.	Výjimky ze zákazu kartelových dohod	30

2.10.1.	Bagatelní kartely-pravidlo de minimis	30
2.10.2.	Dohody ex lege-zákonné výjimky.....	31
2.10.3.	Blokové výjimky	31
3.	Leniency program.....	35
3.1.	Leniency program v členských zemích EU	35
3.2.	Leniency program v českém právu	36
3.3.	Podmínky neudělení pokuty	37
3.4.	Aplikace Leniency programu	37
3.4.1.	Leniency typu I.....	38
3.4.2.	Leniency typu II.....	39
3.5.	Společné podmínky pro aplikaci Leniency programu	39
3.6.	Postup při předkládání žádostí o Leniency program.....	40
3.7.	Leniency plus a penalty plus	41
3.8.	Zhodnocení Leniency programu	42
4.	Postihování a sankce za uzavření kartelových dohod.....	44
4.1.	Úřad na ochranu hospodářské soutěže	44
4.2.	Správní řízení před ÚOHS	45
4.2.1.	Zahájení řízení.....	46
4.2.2.	Průběh řízení a jeho ukončení	47
4.2.3.	Rozhodnutí ÚOHS	48
4.2.4.	Sankce za uzavření kartelové dohody	49
4.3.	Trestně právní prostředky ochrany.....	51
4.3.1.	Kriminalizace protisoutěžního jednání (trestní odpovědnost) v podmínkách českého právního řádu	53
4.4.	Ekonomické důsledky uzavření kartelových dohod	57
5.	Závěr.....	60
	Seznam použité literatury	63
	Seznam použitých zkratk:	65
	Seznam obrázků	66
	Prohlášení o využití výsledků diplomové práce	67

1. Úvod

V dnešní dynamicky se rozvíjející době se setkáváme s různými formami soutěže. Od narození jsou děti vystavovány skutečnosti, že by měly být v tom, co dělají nejlepší. Děti ve školách soutěží o nejlepší známky, ve sportu o co nejlepší výsledek. Dospělí pak chtějí dosáhnout co nejvyššího platu, soutěží se svými spolupracovníky o co nejlepší pozici ve firmě. Člověk je od přírody soutěživý a chce dosahovat co nejlepších výsledků v oboru, ve kterém se nějakým způsobem angažuje. Kdybychom se podívali na podnikatele, tak i podnikatelé se snaží dosáhnout co nejlepšího výsledku oproti své konkurenci (soutěží s ní), ať už ve formě vyššího zisku nebo většího počtu zákazníků. Podnikatelé si ovšem zpravidla brzy uvědomí, že než aby se svými konkurenty soutěžili (soupeřili) bylo by pro ně výhodnější uzavřít s nimi tajnou dohodu (např.: o určení cen). Stejně jako všechny oblasti soutěže a to od sportu až po soutěž o nejlepší známky jsou nějakým způsobem regulovány a nemůžeme v takové soutěži využít veškerých prostředků k tomu, abychom „byli nejlepší“ a dosáhli co nejlepšího výsledku. Stejný princip funguje i v oblasti hospodářské soutěže. Jedním ze zakázaných prostředků v oblasti hospodářské soutěže jsou kartelové dohody mezi soutěžiteli.

Problematika kartelových dohod narušujících hospodářskou soutěž mě velice zaujala, právě z toho důvodu, že s různými formami soutěže se setkáváme již od útlého dětství. Diplomovou práci jsem se rozhodl věnovat právě problematice kartelových dohod, protože se domnívám, že kartelové dohody podstatně ovlivňují náš život. Kartelovou dohodu, kterou mezi sebou soutěžitelé uzavřou, ovlivní nejen jejich zisky ale především spotřebitele, kterému se zvednou ceny zboží a omezí se mu výběr, tedy se domnívám, že kartelové dohody mají velmi negativní vliv na celou ekonomiku.

Diplomová práce bude členěna do tří hlavních kapitol. V první kapitole bych se zaměřil na vývoj práva hospodářské soutěže a objasnění pojmů týkajících se kartelových dohod. Především pak na objasnění pojmů, se kterými se můžeme v rámci kartelových dohod setkat.

Druhá část této diplomové práce bude věnována Leniency programu. Pokusím se vysvětlit co vlastně Leniency program znamená a kdo a za jakých podmínek jej může využít. Chtěl bych rovněž srovnat, jak funguje tento program v ostatních zemích EU. Čeho vlastně soutěžitel může dosáhnout, jestliže tento program využije a jak funguje v českém právu.

Třetí část diplomové práce bych věnoval postihům a sankcím za uzavření kartelové dohody. Postihy a sankce považuji za velice podstatnou oblast v hospodářské soutěži. Zaměřil bych se zde především na sankce udělované Úřadem na ochranu hospodářské soutěže, rovněž bych chtěl popsat, jak v takovém případě Úřad postupuje. V neposlední řadě pak na postih, který vyplývá z nového trestního zákoníku a tady bych rád srovnal úpravu nového trestního zákoníku v oblasti kartelových dohod a dřívější úpravu trestního zákona.

Hlavním cílem diplomové práce bude zhodnocení ekonomických důsledků porušení práva hospodářské soutěže, především v oblasti kartelů a proč je tedy nutná jejich regulace. Na ekonomické důsledky bych se rád zaměřil jak z hlediska spotřebitele, tak i z hlediska soutěžitele. Co přinese uzavření kartelové dohody pro soutěžitele na jedné straně a co pro spotřebitele na straně druhé a jakým způsobem bude ovlivněna ekonomika jako celek. Dílčím úkolem bude zhodnocení právní úpravy pro oblast kartelových dohod.

Při zpracování diplomové práce bude využito několik metod. Pro rozebrání dílčích tematických okruhů kartelových dohod bude využita metoda analýzy. Naopak metoda syntézy bude využita k ucelení zkoumané problematiky, ke sjednocení dílčích prvků dané problematiky v myšlenkově a fakticky zkoumaný celek. V rámci analýzy bude rovněž využita metoda indukce na základě níž lze dospět k obecným závěrům ze zjištěných faktů a metoda dedukce, která naopak usuzuje z obecných poznatků k dílčím znakům. V neposlední řadě bude využita metoda srovnání v dílčích částech práce.

2. Kartelové dohody narušující hospodářskou soutěž

V první části této práce bych se zaměřil na vývoj práva hospodářské soutěže a objasnění pojmů týkajících se kartelových dohod. Zaměřil bych se především na objasnění pojmů, se kterými se můžeme setkat v oblasti kartelových dohod.

2.1. Vývoj kartelového práva v ČR

„Právní úprava hospodářské soutěže po roce 1989 byla jedním z prvních kroků v rámci budování tržního hospodářství. Citlivé dokončení legislativního rámce pro převedení české ekonomiky mezi fungující tržní ekonomiky bylo na začátku devadesátých let prioritním úkolem“.¹

Po přijetí základních zákonů upravujících ekonomickou reformu, bylo zřejmé, že tržní ekonomika musí mít ustanovení pro nápravu tržních selhání, které se mohou objevit vzhledem ke zneužití monopolu nebo dominantního postavení nebo jako výsledek nedokonalé soutěže. Z tohoto důvodu bylo nutné zahrnout do českého právního řádu soutěžní legislativu, která byla následována antimonopolní institucí.

Právní úprava hospodářské soutěže byla provedena v roce 1991 na základě zákona č. 63/1991 Sb., o ochraně hospodářské soutěže. Později byl novelizován zákonem č. 495/1992 Sb. a 286/1993 Sb.

„Přes poměrně značnou slučitelnost zákona s právem ES bylo zřetelné, že je třeba připravit zákon nový, který by odstranil stávající nedostatky co do míry úpravy i co do míry jeho slučitelnosti s právem ES a reflektoval rovněž dosaženou úroveň hospodářského vývoje“.²

Dne 24. dubna 2001 došlo k přijetí nového zákona o ochraně hospodářské soutěže č. 143/2001 Sb., který nabyl účinnosti 1. července 2001 a plně nahradil zákon č. 63/1991 Sb., z 30. ledna 1991. Hlavním důvodem přijetí tohoto zákona byla harmonizace našeho právního řádu se soutěžním právem Evropské unie a to ve všech oblastech veřejného soutěžního práva:

- oblast dohod narušujících soutěž,

¹ <http://www.miras.cz/seminarky/pravo-kartelove.php> [cit. 15. 2. 2013]

² MUNKOVÁ, Jindřiška. *Zákon o ochraně hospodářské soutěže: Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2003. s 27

- zneužívání dominantního postavení a
- kontroly spojování podnik (fúze).³

2.2. Hospodářská soutěž

Pojem hospodářské soutěže najdeme v obchodním zákoníku v hlavě páté. V prvním díle pod názvem Účast na hospodářské soutěži najdeme několik podstatných ustanovení. Prvním z těchto ustanovení je účast na hospodářské soutěži, tedy vymezení osob, které se mohou účastnit hospodářské soutěže. Za druhé vymezení toho, co lze chápat pod pojmem zneužití účasti v soutěži. Zde rozlišuje obchodní zákoník nekalé soutěžní jednání a nedovolené omezování hospodářské soutěže. Třetí bod obsahuje úpravu osobní a věcné působnosti ve vztahu k ostatním zemím. Tuto úpravu obsahuje obchodní zákoník v § 41 – 43.

Za nekalé soutěžní jednání lze považovat jednání v rámci hospodářské soutěže, které přímo útočí na jiný subjekt a toto útočení je způsobilé vyvolat u adresátů takového útoku škodu, či jinou újmu. Stížnosti na nekalosoutěžní jednání mohou podávat osoby, které se cítí být takovým jednáním dotčeny. Spory vzniklé z takového jednání řeší soudy ve sporných řízeních občanskoprávního charakteru. Stížnostmi na nekalou soutěž se tedy nezabývají soutěžní úřady.

*„Za nedovolené narušení hospodářské soutěže je pak považován útok na soutěž samotnou, jenž se vůči konkrétním subjektům projeví až následně. Ochrana hospodářské soutěže zahrnuje ochranu před zakázanými dohodami způsobilými narušit hospodářskou soutěž a před zneužitím dominantního postavení“.*⁴ O tom zda došlo k narušení hospodářské soutěže, v tomto případě nerozhodují soudy na základě žalob podaných dotčenými subjekty, nýbrž soutěžní úřady, které prověřují podané stížnosti a na druhé straně provádějí samy monitorování trhu.⁵ Soutěžními úřady na poli hospodářské soutěže podrobněji rozeberu v následující části této práce.

Zákonná definice hospodářské soutěže neexistuje, definic mimoprávních však nalezneme bezpočet. Kdybychom shrnuli znaky jim společné, pak bychom mohli obecně vymezit pojem hospodářské soutěže jako „souběžné usilování několika osob o touž věc, o

³ <http://www.miras.cz/seminarky/pravo-kartelove.php> [cit. 15. 2. 2013]

⁴ RAUS, David a Robert NERUDA. *Hospodářská soutěž po vstupu ČR do EU*. Brno: CP Books, 2005. s 3

⁵ RAUS, David a Robert NERUDA. *Hospodářská soutěž po vstupu ČR do EU*. Brno: CP Books, 2005. s 4

*dosažení co nejlepšího výsledku, pokud jde o uspokojení jejich zájmů v dané oblasti společenských vztahů.*⁶

Právní věda i praxe se spokojují s ekonomickým pojetím hospodářské soutěže, v některých případech pouze s intuitivním chápáním a nevytvářejí si za tímto účelem zvláštní definice.

V hospodářské sféře probíhá soutěž na dvou frontách a to jak na straně nabídky, tak na straně poptávky. Chybný je ovšem pohled, který hospodářskou soutěž spojuje pouze se stranou nabídky. Tento pohled se vyskytuje velmi často, avšak jej lze označit za chybný.

V projevech konkurence (tedy na straně nabídky) převažují pozitivní funkce soutěže a to především zefektivnění výroby, vzestup kvality a také pokles cen. Tyto jevy můžeme označit za žádoucí. Mohli bychom ale také nalézt některé negativní jevy, jako příklad bych uvedl snížení cen na úkor kvality. S tímto jevem se však právo snaží vypořádat.

V soutěži na straně poptávky převažují ekonomická negativa, vyvolaná deficitní nabídkou. Jestliže existuje na trhu vyšší poptávka, jsou lidé ochotni zaplatit za produkt nebo službu vyšší cenu a tím vzniká tlak na umělé zvyšování cen. Proti tomuto jevu nemá české právo mnoho ochranných prostředků. Jednou z možností regulace tohoto případu je umělá regulace cen. Pokud roste soutěživost na straně poptávky, můžeme to považovat za krizový stav ekonomiky.

Žádoucí je dosáhnout dlouhodobé rovnováhy mezi nabídkou a poptávkou na trhu. Tento stav je však prakticky nedosažitelný. Z toho důvodu lze za optimum označit stav, kdy nabídka mírně převyšuje poptávku.⁷

2.3. Cíl soutěžní politiky

*„Otázka cílů soutěžního práva je předmětem čilé diskuse, která je vedena pod silným hodnotovým apriorismem. V USA jednoznačně převládá stanovisko tzv. chicagské školy, které říká, že jediným cílem kartelového práva je ekonomická efektivnost vedoucí ke zvýšení spotřebitelského blahobytu“.*⁸

⁶ MUNKOVÁ, Jindřiška a Pavel SVOBODA a Jiří KINDL. *Soutěžní právo*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 3

⁷ BEJČEK, Josef. et al. *Kurs obchodního práva. Obecná část. Soutěžní právo*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 284

⁸ BEJČEK, Josef. *Soutěžní politika a fúze v evropském kontextu*. Brno: Masarykova univerzita, 2010. s. 19

Nejde jen o četnost projevů zastánců této školy, ale především o stabilní trend praktického rozhodování antitrustových orgánů a soudů. Tato škola konstatuje, že kartelové právo je identické s mikroekonomií a že se dokonce stalo odvětvím ekonomiky. Důraz na blahobyt spotřebitele, zní sice pěkně, ale může být dvousečný. Sporný účinek dočasného či trvalého suspendování soutěže v zájmu spotřebitele se dá nejlépe charakterizovat výrokem, že právě soutěž je nejlepším přítelem spotřebitele.

Cíle evropského kartelového práva jsou tři a jsou pojímány mnohem plastičtěji:

- vytvoření a fungování společného trhu
- podpora blahobytu spotřebitelů
- zvyšování ekonomické efektivnosti

Dá se konstatovat, že hlavním cílem kartelového práva je prostřednictvím zachování svobodné soutěže zachovat nástroj k dosažení cíle ekonomického blahobytu, který rovněž zahrnuje blahobyt spotřebitelů.

Cíl ochrany účinné soutěže se však v praxi střetává s řadou konkrétnějších cílů mimosoutěžní povahy. Zpravidla se uvádějí tyto cíle:

- blahobyt (celkový, spotřebitelský, výrobců)
- ochrana malých a středních podniků
- ochrana specifických skupin výrobců
- ochrana spotřebitele
- ekonomická svoboda
- podpora integrace trhu
- boj s inflací
- ochrana trhu práce atd.⁹

Je důležité si ale uvědomit, že soutěžní právo není jen o cílech ekonomických. Nelze opomíjet neekonomické aspekty soutěžního práva. Nemůžeme vidět v soutěži cíl ale prostředek k dosažení cílů ekonomických či společenských. A nelze ani opomíjet právní cíle soutěžního práva, jež považuji za velmi důležité. Jako příklad bych zde uvedl srozumitelnost právních norem.

⁹ BEJČEK, Josef. *Soutěžní politika a fúze v evropském kontextu*. Brno: Masarykova univerzita, 2010. s. 20-30

„Není patrně možno dojít k závěru, že soutěžní právo sleduje jen jediný cíl, neboť osciluje, jak je uvedeno výše kolem vzájemně se doplňujících cílů“.¹⁰

2.4. Kartelové právo

„Účelem kartelového práva je ochrana hospodářské soutěže proti jejímu vyloučení, omezení, jinému narušení nebo ohrožení“.¹¹ Toto základní pravidlo je převzato z práva Evropského společenství, kde jej nalezneme v čl. 81 odst. 1 Smlouvy o založení Evropského společenství. V českém právním řádu nalezneme toto pravidlo v zákoně na ochranu hospodářské soutěže v § 1 odst. 1, který kromě zakázaných dohod narušující hospodářskou soutěž dopadá i na zneužití dominantního postavení a na oblast fúzí.¹²

Ze zákona o ochraně hospodářské soutěže vyplývá, že uzavírání kartelových dohod je zakázáno, aniž by bylo možné žádat o povolení takového protisoutěžního jednání či o vynětí z jeho zákazu. Pravidla kartelového práva vycházejí z toho, že zakázané dohody mají jednoznačně nebezpečný a škodlivý účinek.

Kartelové právo je nástrojem ochrany existence funkční hospodářské soutěže, nikoli nástrojem ochrany jednotlivců, kteří se v rámci hospodářské soutěže nacházejí.

Kartelové právo lze pochopit, pouze pokud si uvědomíme tři základní principy:

- kartelové právo je označováno jako „právo ekonomické“
- kartelové právo opomíjí hranice mezi právem veřejným a soukromým a jde napříč právními obory
- kartelové právo je právo represivním¹³

Skutečnost, že jde o právo ekonomické, se projevuje v samotných pojmech, které toto právo používá, jako např.: „relevantní trh“ je pro posuzování konsensu ve formě právem zakázaného kartelu zcela klíčovým.

Kartelové právo na druhou stranu boří právní konstanty, na něž jsme byli v českém právu zvyklí a prochází napříč klasickými právními odvětvími občanským

¹⁰ PETR, Michal. et al. *Zakázané dohody a zneužívání dominantního postavení v ČR*. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 31

¹¹ RAUS, David a Robert NERUDA. *Hospodářská soutěž po vstupu ČR do EU*. Brno: CP Books, 2005. s. 7

¹² MUNKOVÁ, Jindřiška. *Zákon o ochraně hospodářské soutěže: Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2003. s. 1

¹³ RAUS, David a Robert NERUDA. *Hospodářská soutěž po vstupu ČR do EU*. Brno: CP Books, 2005. s. 10

právem počínaje a právem obchodních společností konče. Toto odvětví opomíjí tradiční hranice mezi soukromým a veřejným právem. Veřejnoprávní kvalifikace právního úkonu jako protisoutěžního přináší značné právní důsledky do oblasti soukromoprávní, zejména do oblasti závazkových vztahů (Jestliže je uzavřena kartelová dohoda, pak to neznamená pro účastníky pouze možný postih ze strany soutěžního úřadu, ale také právní nejistotu o platnosti smlouvy).

„V neposlední řadě je kartelové právo právem represivním, které kromě výslovně vyjádřeného zákazu trestá, zejména finančně, porušení závazných pravidel hospodářské soutěže“.¹⁴

2.5. Soutěžitelé

Pojem soutěžitel je definován v zákoně na ochranu hospodářské soutěže v § 2 odst. 1 kde se říká, že soutěžitel je: *„fyzická nebo právnická osob, jejich sdružení, sdružení těchto sdružení a jiné formy seskupování, a to i v případě, že tato sdružení či seskupení nejsou právnickými osobami, pokud se účastní hospodářské soutěže a mohou ji svou činností ovlivnit a to i když nejsou podnikateli“*.

Pojem soutěžitel je kvalifikován jako adresát normy a podle lexikálního výkladu označuje subjekt, který se nachází s jiným subjektem v soutěžním vztahu. Česká legislativa se úzkostlivě vyhýbá pro adresáty tohoto zákona použití pojmu podnik, s ohledem na objektivní definici podniku v § 5 ObchZ.

Zprvu byl zaveden pojem podnikatel, avšak tento výklad vyloučil ze zákona nepodnikatelské subjekty, např.: zájmová sdružení, proto byl novelou z roku 1992 nahrazen pojmem soutěžitel, který se vztahuje na právnické, fyzické osoby, stát ale i orgány samosprávy.¹⁵

Analogie k funkčnímu pojmu podniku v evropském soutěžním je zřejmá. Český zákon o ochraně hospodářské soutěže se použije obdobně i na řízení ve věcech soutěžitelů, jejichž jednání může mít vliv na obchod mezi členskými státy ES podle čl. 81 a 82 SES.¹⁶

2.6. Generální klauzule

¹⁴ RAUS, David a Robert NERUDA. *Hospodářská soutěž po vstupu ČR do EU*. Brno: CP Books, 2005. s. 10

¹⁵ MUNKOVÁ, Jindřiška. *Zákon o ochraně hospodářské soutěže: Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2003. s. 51

¹⁶ BEJČEK, Josef. et al. *Kurs obchodního práva. Obecná část. Soutěžní právo*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007. s.

Generální klauzuli nalezneme v zákoně na ochranu hospodářské soutěže v § 3 odst. 1. Jednání, které je podle generální klauzule proti dohodám narušujícím hospodářskou soutěž považováno za zakázanou dohodu může být:

- Dohoda soutěžitelů
- Jednání soutěžitelů ve vzájemné shodě
- Rozhodnutí sdružení soutěžitelů

Tři výše uvedené vzájemně se odlišující formy kartelu jsou společně pojmenovány dohody. Legislativní praxe pak tyto dohody označuje souhrnně kartely či kartelové dohody.

„Materiálně právním znakem kartelu je jeho potenciální nebo skutečná nebezpečnost pro soutěž, proto se preventivně a přísně zakazuje již samotné uzavření kartelové dohody a nikoliv až její naplnění“.¹⁷

Nebezpečnost kartelu je tedy založena již faktem jeho vzniku a není podstatné vyčkávat na to, zda škodlivé účinky pro soutěž nastanou. Rovněž není podstatné, zda účastníci jednají v úmyslu narušit soutěž nebo jestli k narušení soutěže došlo nechtěně a nevědomky. V tomto případě platí princip objektivit.

2.6.1. Dohoda soutěžitelů

Dohoda v užším slova smyslu je první ze tří forem dohod narušujících hospodářskou soutěž v širším slova smyslu. Za dohodu v tomto případě je považováno jakékoli ujednání, ve kterém je vyjádřena vůle subjektů určitým předem stanoveným způsobem v budoucnu jednat. Není třeba, aby soutěžitelé jednali zcela totožně, i zdánlivě nekoordinované jednání může v konečném důsledku znamenat totožné výhody pro zúčastněné soutěžitele.

Forma uzavření dohody v užším smyslu nemusí být uzavřena písemně, dohodu lze uzavřít ústně nebo i mlčky.

„Aby bylo možné určité jednání označit za zakázanou dohodu, je vyžadován důkaz o existenci jakékoli koordinace nebo kooperace a to jak mezi existujícími soutěžiteli, tak mezi potencionálními soutěžiteli“.¹⁸

¹⁷ BEJČEK, Josef. et al. *Kurs obchodního práva. Obecná část. Soutěžní právo*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 481

2.6.2. Jednání soutěžitelů ve vzájemné shodě

Jednání soutěžitelů ve vzájemné shodě je druhá forma zakázané dohody podle generální klauzule. Základním znakem jednání soutěžitelů ve vzájemné shodě je určitý společně koordinovaný postup, který nahrazuje rizika v běžně probíhající účinné soutěži, praktickou kooperací mezi soutěžiteli. Společně koordinovaným postupem, bez vzniku dohody, se rozumí např.: sdělování určitých informací, přičemž lze předpokládat, že příjemce i adresát se shodnou ve vzájemném postupu, právě na základě těchto informací. Zjednodušeně řečeno se jedná o srozumění mezi soutěžiteli, která nedosahuje takové intenzity, aby ji bylo možné nazývat dohodou.

Jednání ve vzájemné shodě představuje takový způsob jednání, které obsahuje dva základní znaky:

- Existence prvku subjektivního (určité budoucí očekávání soutěžitelů)
- Existence prvku objektivního (fakticky uskutečněné jednání soutěžitelů)

Pro kvalifikaci jednání ve vzájemné shodě, není nutné, aby existoval určitý přesný, podrobný, a předem vytvořený plán postupu dvou soutěžitelů. Postačuje přímý, či dokonce nepřímý kontakt soutěžitelů, který ovlivňuje jejich chování. Jednání soutěžitelů ve vzájemné shodě je tedy zakázané, pokud je patrna určitá forma kooperace nebo koordinace, která nahrazuje dříve nezávislé jednání.

Pro prokázání jednání ve shodě jsou potřeba dva základní důkazy. Prvním z nich je způsob chování na trhu, druhým je pak prokázání existence faktických přímých či zprostředkovaných kontaktů mezi soutěžiteli.

Od jednání ve vzájemné shodě je nutné odlišit tzv. paralelní jednání. Paralelní jednání nevykazuje žádnou z forem zakázané dohody a může se vykazovat stejným výsledkem jako jednání ve vzájemné shodě. Paralelní jednání předpokládá, že postup jednotlivých soutěžitelů koordinován není a to ani přímo, ani zprostředkovaně, zatímco jednání ve vzájemné shodě splňuje znak koordinovaného jednání.¹⁹ Jako příklad paralelního jednání můžeme uvést případ: jeden z konkurentů zvýší ceny, z důvodů

¹⁸ RAUS, David a Robert NERUDA. *Hospodářská soutěž po vstupu ČR do EU*. Brno: CP Books, 2005. s. 54

¹⁹ RAUS, David a Robert NERUDA. *Hospodářská soutěž po vstupu ČR do EU*. Brno: CP Books, 2005. s. 57

změn podmínek trhu, logicky lze předpokládat, že ostatní soutěžitelé na trhu chování leadera napodobí a zvednou ceny obdobně.

2.6.3. Rozhodnutí sdružení soutěžitelů

Rozhodnutí sdružení spotřebitelů je třetí forma zakázané dohody podle generální klauzule, jak je uvedena v § 3 odst. 1 ZOHS. Rozhodnutí sdružení soutěžitelů, lze definovat jako projev vůle směřující vůči soutěžitelům od orgánu, který si tito soutěžitelé založili.

*„Pokud jde o právní formu sdružení, mohou to být jakékoli sdružené subjekty, i sdružení bez právní subjektivity, podnikatelská seskupení podle §66a ObchZ. Sdružení bez právní subjektivity musí plnit potřebnou ekonomickou a právní samostatnost, nezbytnou pro autonomní projev vůle a musí vykonávat trvalou ekonomickou činnost“.*²⁰

Důvodem, proč je sdružení soutěžitelů považováno za jednu z forem zakázané dohody, je skutečnost, že je způsobilé přivodit tytéž negativní důsledky jako horizontální či vertikální dohody, kterými se budu zabývat v následující části této práce.

Za sdružení, jejichž rozhodnutí může být považováno za jednu z forem zakázané dohody podle generální klauzule, lze považovat celou řadu možných seskupování soutěžitelů. Seskupení může mít právní subjektivitu, ale může jít o seskupení bez právní subjektivity. Vždy musí být splněna podmínka, že subjekty v takovém sdružení, musí mít potřebnou ekonomickou a právní samostatnost, nezbytnou pro autonomní projev jejich vůle. Konkrétním případem sdružení soutěžitelů samosprávné komory, samosprávné společenstva, živnostenská společenstva, asociace, cechy, svazy apod.²¹

2.7. Relevantní trh

Posouzení dovolenosti jednání soutěžitele ve vztahu k dodržování soutěžních pravidel (nejen v případě kartelových dohod ale i v případě zneužití dominantního postavení) se odvíjí od určení jeho postavení v tržním prostředí, ve kterém se pohybuje, tj. kde vykonává své soutěžní aktivity.

²⁰ MUNKOVÁ, Jindřiška. *Zákon o ochraně hospodářské soutěže: Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2003. s. 59

²¹ RAUS, David a Robert NERUDA. *Hospodářská soutěž po vstupu ČR do EU*. Brno: CP Books, 2005. 359s. ISBN 80-251-0394-3.

„Definici relevantního trhu nalezneme v zákoně na ochranu hospodářské soutěže v § 2 odst. 2, kde se říká, že relevantním trhem je trh zboží, které je z hlediska jeho charakteristiky, ceny a zamýšleného použití shodné, porovnatelné, a to na území, na němž jsou soutěžní podmínky dostatečně homogenní a odlišitelné od soutěžních zemí“.²²

Vymezení relevantního trhu je pro posouzení dovolenosti kartelových dohod naprosto klíčové. Na vymezení relevantního trhu je závislé samotné určení, zda se jedná o dohodu mezi soutěžiteli – konkurenty anebo o dohodu mezi ne konkurenty, tzn. o dohodu horizontální nebo vertikální. O těchto dohodách bude pojednáno v následující části této práce.

Vymezení relevantního trhu je rovněž nezbytné k určení velikosti tržních podílů jednotlivých soutěžitelů na trh a je rovněž nezbytné při aplikaci obecných výjimek ze zákazu kartelových dohod (tyto výjimky budou rovněž rozebrány v následující části této práce). Správné vymezení relevantního trhu je základem řádné aplikační praxe Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže.²³

Ochrana hospodářské soutěže se vztahuje jen na situace, v nichž nastává střet nabídky s poptávkou po specifickém druhu zboží nebo služby (věcné vymezení trhu), které jsou z hlediska potřeb spotřebitelů (odběratelů těchto výrobků) vzájemně zastupitelné nebo shodné. Střet může nastat jen v konkrétním čase a jen na konkrétním místě a k identifikaci této situace slouží vymezení relevantního trhu.²⁴

2.7.1. Věcné vymezení relevantního trhu

Definujeme-li výrobní trh, vycházíme z pozice spotřebitele, tedy z hlediska poptávky. Definice výrobního (věcného) trhu je založena na zaměnitelnosti či zastupitelnosti výrobků. Při zastupitelnosti se zkoumá cena, vlastnosti a způsob použití daného výrobku. Všechny veličiny jsou vzájemně propojené a musíme je zkoumat dohromady, nelze je od sebe oddělit.²⁵

²² MUNKOVÁ, Jindřiška. *Zákon o ochraně hospodářské soutěže: Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2003. s. 2

²³ RAUS, David a Andrea ORŠULOVÁ. *Kartelové dohody*. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 33

²⁴ BEJČEK, Josef. et al. *Kurs obchodního práva. Obecná část. Soutěžní právo*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 415

²⁵ PETR, Michal. et al. *Zakázané dohody a zneužívání dominantního postavení v ČR*. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 125

„Věcné vymezení relevantního trhu tedy znamená zjištění, zda na trhu existuje zaměnitelný (substituční) druh zboží. Rozhodující přitom není názor podnikatele, nýbrž názor kupujícího (event. Prodávajícího, existuje-li např. kupující kartel proti prodávajícímu). Hovoří se o tzv. principu subjektivně pociťované ekvivalence. Podstatné je, zda existuje funkční zaměnitelnost z hlediska tržní protistrany“.²⁶

V zájmu zjištění skutečné situace na trhu se expertní zkoumání funkční zaměnitelnosti ještě doplňuje empirickými studiemi skutečného chování spotřebitelů na straně poptávky.

Vymezení relevantního trhu po stránce věcné je tedy založeno na posouzení charakteru statků, zda jsou vzájemně zastupitelné, přičemž klíčové je hledisko konečného spotřebitele. Právě konečný spotřebitel rozhoduje o tom, jestli jednotlivá nabízená plnění (zboží) mohou vést ke stejnému účelu a plní stejnou funkci. Spotřebitel taktéž rozhoduje o tom, zda je lze nahradit plněním, jež má též význam a hodnotu.

2.7.2. Teritoriální vymezení relevantního trhu

„Jakmile byl vymezen relevantní výrobní trh, je nutné zjistit, na jakém území je možné uvažovat o konkurenci výrobců a ochotě spotřebitelů hledat zastupitelné výrobky“.²⁷

Geografický trh lze vymezit konstatováním, že věcně zaměnitelné zboží je zaměnitelné i z hlediska teritoriální dosažitelnosti. Můžeme říci, že existuje substituce tohoto zboží věcně zastupitelným zbožím dodávaným do oblastí, která jsou konečnému spotřebiteli dostupná.

Teritoriální vymezení relevantního trhu může zahrnovat obec, kraj, celý stát, kdybychom se zaměřili na EU, pak může zahrnovat dokonce území všech států EU. Vymezení relevantního trhu závisí také na charakteru výroby, přepravních možnostech apod. Je jasné, že jinak bude vypadat trh s pečivem a jinak trh se spotřební elektronikou. Určení relevantního trhu je velmi složitá a na pečlivost velmi náročná záležitost.

²⁶ BEJČEK, Josef. et al. *Kurs obchodního práva. Obecná část. Soutěžní právo*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 415

²⁷ PETR, Michal. et al. *Zakázané dohody a zneužívání dominantního postavení v ČR*. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 141

V praxi se vesměs považuje za teritoriálně vymezený trh celé území státu, vyloučíme-li nadnárodní soutěžní prostor, který je typický pro oblast EU. Jednotlivé části se oddělují jen tehdy, jestliže je soutěž přes hranice z objektivních důvodů vyloučena.

2.7.3. Časové vymezení relevantního trhu

Časové vymezení se někdy uvádí jako zvláštní charakteristika relevantního trhu, byť je zahrnutelný pod věcné vymezení relevantního trhu. Faktor času hraje podstatnou roli, může způsobit, že jinak konkurenceschopné druhy zboží se dostanou na zcela odlišné relevantní trhy.

Časové hledisko je významné z hlediska dynamiky trhu. Pokud by bylo toto hledisko opominuto, docházelo by k absurdním situacím. Jako příklad bych uvedl např. monopol. Monopolisté by mohli tvrdit, že jejich postavení je třeba zkoumat v několikaleté perspektivě, zahrnující minulost (zboží si zákazník mohl koupit před tím, než monopolista ovládl trh) i budoucnost (monopolista řekne, že si zákazník zboží může kupovat později, až po vzniku konkurenčního prostředí a monopolista ztratí své postavení).

„Takový přístup by zbavil právo hospodářské soutěže jakéhokoli smyslu. Jak poznamenal J. M. Keynes, na konci jsme všichni mrtví“.²⁸

Existence soutěžního vztahu nemůže být spolehlivě zajištěna bez úplného vymezení relevantního trhu, tedy v oblasti věcné, časové a teritoriální. Teprve po tomto vymezení je možné určit konkrétní subjekty, jejich postavení na trhu (určení jejich tržního podílu) a určit jakým způsobem tyto subjekty narušují hospodářskou soutěž ve smyslu zákona o ochraně hospodářské soutěže.

2.7.4. Tržní moc

Tržní síla neboli tržní moc je další pojem v teorii soutěžního práva. Nelze jej definovat zcela konkrétně a exaktně. Ve většině případů se chápe jako schopnost soutěžitele a to přímo nebo nepřímo určovat chování jiných účastníků na trhu (konkurentů a spotřebitelů). Respektive způsobilost chovat se na nich nezávisle např. při stanovení ceny.

²⁸ BEJČEK, Josef. et al. *Kurs obchodního práva. Obecná část. Soutěžní právo*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 417

Tržní moc není identická s podílem na relevantním trhu. Vysoký podíl na trhu je pouze hrubým měřítkem pro vyslovení předpokladu, že soutěžitel, jenž takový podíl na trhu má, mohl mít tržní moc.²⁹

2.8. Zakázané dohody podle vztahu mezi jejími účastníky

2.8.1. Horizontální kartelové dohody

Za dohodu horizontální je považována taková dohoda, která je uzavřena mezi soutěžiteli resp. podniky na téže úrovni relevantního trhu, dle § 5 odst. 1 OHS a pro hospodářskou soutěž má ty nejzávažnější následky, a to bez ohledu na to, zda se jedná o konkurenty současné (skutečné) nebo potenciální (budoucí, možné). Typicky se jedná o konkurenty, např.: výrobci téhož druhu zboží, které je vzájemně zastupitelné. Toto pojetí odpovídá klasickému pojetí kartelu.³⁰

*„Existenci působení na téže úrovni relevantního trhu je třeba interpretovat z pohledu předcházejícího dodavatele či navazujícího odběratele příslušného plnění, aniž by přitom muselo jít o soutěžitele s tímž zbožím“.*³¹

Pokud například jsou dva soutěžitelé výrobci téhož zboží, které spadá do jednoho relevantního trhu a uzavřou-li při své činnosti dohodu, která naplňuje materiální podmínku narušení hospodářské soutěže podle generální klauzule, pak je třeba takovou dohodu považovat za horizontální. Pokud však jeden ze soutěžitelů bude disponovat distribučním systémem a druhý soutěžitel bude hodlat pro distribuci svého zboží tento distribuční systém využít, pak se bude jednat o dohodu vertikální. Přestože v prvním případě byli tito soutěžitelé konkurenti a dohoda mezi nimi byla dohodou horizontální.

Při hodnocení horizontálních dohod je nutno brát v úvahu omezení soutěže mezi účastníky dohody, negativní dopady na ceny, inovaci a negativní dopady na kvalitu výrobků a služeb. Horizontální dohody mají také vliv na hospodaření soutěžitelů, kteří nejsou členy takového kartelu.

²⁹ BEJČEK, Josef. et al. *Kurs obchodního práva. Obecná část. Soutěžní právo*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 419-420

³⁰ KINDL, Jiří. *Kartelové a distribuční dohody*. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 160

³¹ RAUS, David a Andrea ORŠULOVÁ. *Kartelové dohody*. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 91

Horizontální dohody jsou tradičně členěny do dvou kategorií, tzv. „hard-core“ dohody a dohody, které nemusí mít na soutěž negativní dopady, nebo dokonce mohou na soutěž působit pozitivně.

Dohody hard-core jsou považovány za automaticky zakázané a jsou protizákonné. Důkaz porušení zákona je založen již v samotné existenci takové dohody, neboť lze jednoznačně dospět k závěru, že taková dohoda soutěž narušuje. Jako příklad takové dohody bych uvedl dohody určující ceny, omezující export, rozdělující trh, omezující objem výroby a další.

V druhém případě se jedná o dohody, které nemusí narušit soutěž a v některých případech mohou působit dokonce pozitivně na oblast hospodářské soutěže. Tyto dohody je nutno posuzovat vždy individuálně a na základě konkrétních okolností případu a to v ekonomickém i právním kontextu. Je nutno posuzovat charakter dohody, relevantní trh, postavení účastníku na trhu, tržní podíly a jiné. Jako příklad bych uvedl společné prezentování zboží, či výměnu informací, které jsou běžně dostupné (výše nákladů...)³²

2.8.2. Vertikální kartelové dohody

„Vertikální dohody jsou dohodami soutěžitelů, kteří působí na různých úrovních relevantních trhů. Soutěžiteli na různých úrovních trhu jsou takoví soutěžitelé, jež z pohledu spotřebitele nelze označit za soutěžitele ve vztahu přímo konkurenčním, vůči spotřebiteli na stejné úrovni nabídky, ale naopak jde o soutěžitele v širším smyslu „soutěžitele ne konkurenty“.“³³

Zákon o ochraně hospodářské soutěže vymezuje vertikální dohodu v § 5 odst. 2, podle něhož jsou vertikálními dohodami dohody soutěžitelů, kteří působí na různých úrovních trhu. Tj. na různých úrovních výroby či distribuce. Pojem soutěžitel v případě vertikálních dohod nelze chápat v tradičním slova smyslu ale spíše jako český překlad pojmu podnik. Typickým příkladem vertikálních dohod jsou dohody mezi výrobcí a distributory nebo mezi maloobchodníkem a velkoobchodníkem. Vertikální dohody můžeme rozdělit do dvou kategorií a to na cenové a necenové.

Cenovými vertikálními dohodami jsou dohody, ve kterých prodávající a kupující souhlasí se stanovenou cenou, za kterou bude kupující dále prodávat. Podmínkou

³² RAUS, David a Andrea ORŠULOVÁ. *Kartelové dohody*. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 93

³³ RAUS, David a Andrea ORŠULOVÁ. *Kartelové dohody*. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 94

zákazu těchto dohod je, že musí existovat dohoda o tom, že kupující bude prodávat za ceny dohodnuté s prodávajícím. Tolerovat lze postup, kdy prodávající poskytne pouze doporučení ohledně výše ceny a kupující se tímto doporučením nemusí řídit a nehrozí mu žádné sankce za nedodržení této ceny.

Za necenové vertikální dohody lze považovat dohody o exkluzivitě (výhradnosti), o zakládání selektivních distribučních systémů či nejrůznější subdodavatelské dohody (dohody o omezení dalšího prodeje...).

Vertikální dohody jsou z hlediska práva na ochranu hospodářské soutěže méně závažné, než horizontální kartely. Při posuzování vertikálních dohod nelze opomíjet jejich pozitivní přínosy pro hospodářskou soutěž a spotřebitele. Nebezpečné jsou zejména vertikální dohody obsahující tvrdá omezení a dohody kdy má jeden z účastníků významnou tržní sílu.

2.8.3. Smíšené kartelové dohody

Smíšená kartelová dohoda obsahuje prvky jak horizontální tak vertikální. O smíšené kartelové dohodě budeme hovořit pouze, pokud nelze tuto dohodu rozdělit na dvě samostatné dohody. Smíšené dohody soutěžitelů, kteří působí na téže horizontální i na různé vertikální úrovni a pokud existují pochybnosti, zda se jedná o dohodu horizontální či vertikální se s ohledem na § 5 odst. 3 OHS považují pro účely aplikace § 6 OHS za dohody horizontální.

O jakou dohodu půjde, bude nutno v každém individuálním případě posoudit na základě pečlivé analýzy relevantního trhu, postavení soutěžitelů a zvláště pak na samotném obsahu dohody.³⁴

2.8.4. Diagonální kartelové dohody

Diagonální kartelové dohody nejsou v českém právu definovány. Můžeme říci, že o diagonální kartelové dohody se jedná ve dvou případech:

- mezi soutěžiteli neexistuje dodavatelsko - odběratelský vztah
- neexistuje ani konkurenční vztah

³⁴ MUNKOVÁ, Jindřiška. *Zákon o ochraně hospodářské soutěže: Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2003. s. 3

V těchto dohodách nenalezneme ani horizontální ani vertikální prvek a nelze je tedy označit ani za dohody smíšené. Diagonální dohody jsou uzavírány mezi soutěžiteli v různých odvětvích, jako příklad bych uvedl dohody mezi pojišťovnou a penzijním fondem. Ovšem narušení hospodářské soutěže v tomto případě je takřka vyloučena, protože strany takovéto dohody nelze ani považovat za konkurenty.³⁵ Tyto dohody mají specifický charakter a nelze předem určit ani dopady pro hospodářskou soutěž z takové dohody. Proto nelze stanovit jednotné podmínky, za kterých by bylo možné tyto dohody zakázat, a budou se posuzovat jednotlivě na základě generální klauzule³⁶ event. podle ustanovení o zákonných výjimkách (tyto budou podrobněji probrány v následující části této práce).

2.9. Typy dohod narušující hospodářskou soutěž

Generální klauzule obsahující podmínky, jejichž splnění je rozhodující ke konstatování závěru, zda jde o dohodu narušující hospodářskou soutěž ať ve formě dohody, jednání soutěžitelů ve shodě, nebo rozhodnutí sdružení soutěžitelů. Tato generální klauzule je doplněna o výčet nejčastějších typů dohod, jež jsou považovány podle generální klauzule za zakázané. Výčet těchto dohod nalezneme v § 3 odst. 2 zákona o ochraně hospodářské soutěže.

2.9.1. Cenové kartely

Cenový kartel je prvním a nejčastějším typem kartelové dohody. V případě cenového kartelu se může jednat o horizontální i vertikální ujednání. Ve společnosti jsou tyto dohody považovány za nejnebezpečnější, oslabují a znehodnocují tržní ekonomiku a ohrožují svobodu soutěže (účinnost soutěže).

„V případě horizontální cenové dohody soutěžitelé usilují o dosažení společné nebo na základě předem stanovených pravidel odlišné ceny určitého zboží pro jeho prodej.“³⁷

Jako příklad horizontálního cenového kartelu bych uvedl například dva pekaře, kteří dodávají stejný druh pečiva do jednoho obchodu. Pekaři se dohodnou, že nebudou

³⁵ KINDL, Jiří. *Kartelové a distribuční dohody*. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 264

³⁶ Viz. strana 8 v této práci

³⁷ RAUS, David a Robert NERUDA. *Hospodářská soutěž po vstupu ČR do EU*. Brno: CP Books, 2005. s. 62

tento druh pečiva prodávat pod 10Kč za kus, v tomto případě se jedná o cenový kartel horizontální.

„V případě vertikální cenové dohody je jejím obsahem stanovení ceny pro konečného spotřebitele v případě navazujícího prodeje.“³⁸

Jako příklad vertikálního cenového kartelu bych uvedl smlouvu mezi výrobcem aut na jedné straně a prodejcem těchto vozidel na straně druhé. Jestliže výrobce aut dodává tyto auta maloobchodnímu prodejci a ve smlouvě mezi sebou mají uvedeno, že „...výrobce aut si vyhrazuje právo stanovit prodejci cenové rozpětí těchto aut při jejich následném prodeji dalším odběratelům a odběratel je povinen toto respektovat“. V tomto případě se jedná o typický vertikální kartel.

Dohoda o cenách může řadu dalších forem:

- dohoda o nepřímém určení cen (ke stanovení stejných cen mezi soutěžiteli dochází na základě cenového vzorce, na němž se soutěžitelé dohodli)
- systém slev (soutěžitelé v tomto případě volí stejný postup při vyhlášení slev a to výši slevy i datum jejího vyhlášení)
- cenové rozpětí (soutěžitelé se dohodnou, že mohou s cenou identických výrobků pohybovat v určitém rozpětí a to nahoru i dolů, dle jejich dohody)
- odstupňovanost cen

Všechny dohody, jimiž soutěžitelé upravují cenovou politiku, spadají do zákazu podle generální klauzule. Pro případ dohody uzavřené mezi soutěžiteli v horizontále neexistuje žádná výjimka z tohoto zákazu. Na druhou stranu v případě vertikální dohody mezi soutěžiteli, platí, že výrobce může nezávazně doporučit cenu při následném prodeji. Při respektování této ceny nesmí dosáhnout prodejce žádných výhod ze strany výrobce a naopak při nerespektování této ceny nesmí být prodejce znevýhodněn.

Vedle cenových kartelů na straně nabídky, které jsou ve společnosti všeobecně známy, jsou za dohody s účelem narušit hospodářskou soutěž i poptávkově cenové

³⁸ RAUS, David a Robert NERUDA. *Hospodářská soutěž po vstupu ČR do EU*. Brno: CP Books, 2005. s. 62

kartely. Poptávkově cenový kartel je dohoda konkurentů o společném přístupu k nákupním cenám. Zjednodušeně řečeno se jedná o případ, kdy se soutěžitelé dohodnou, za jakých podmínek budou odebírat zboží (nejčastěji za jakou cenu).

V případě poptávkových kartelů už situace není tak jednoznačná jako je tomu u výše zmiňovaných nabídkových kartelů. Úřad na ochranu hospodářské soutěže³⁹ bude v případě šetření poptávkových kartelů postupovat individuálně. Koordinace soutěžního chování na straně poptávky totiž vykazuje množství odlišností, než je tomu na straně nabídky. Nelze, proto překlopit závěry ke kterým dospějeme na straně nabídky i na stranu poptávky. Poptávkově cenové kartely budou spadat pod kartelový zákaz pouze, pokud se koordinace na poptávkové straně promítá do snížené úrovně konkurence na nabídkové straně trhu. Dohody o společném nákupu mohou vykazovat pro soutěžní dopady a právě proto je nelze považovat za automaticky zakázané.⁴⁰

Výsledkem tohoto typu dohod je potlačení, až úplná ztráta konkurence, neboť nabízí-li více konkurentů totožné plnění za týchž podmínek, skutečná konkurence nemůže existovat. Cenová diskriminace je závažné protisoutěžní jednání a mnoho obchodníků se domnívá, že si mohou libovolně diktovat ceny. To však ve vyspělé ekonomice není pravda a je proto nutná státní intervence a omezení svobody těchto soutěžitelů.⁴¹

2.9.2. Kartely o obchodních podmínkách

Dalším typem demonstrativně uváděných zakázaných dohod, narušující hospodářskou soutěž jsou dohody o jiných obchodních podmínkách dle § 3 odst. 2 písm. a OHS.

Takovými dohodami mohou být ujednání navzájem si konkurujících soutěžitelů o podmínkách poskytování svého zboží či formách zvýhodnění svých partnerů. Není přitom podstatné, zda tyto podmínky jsou dohodnuty vůči soutěžitelům na trhu již působícím, či k soutěžitelům na trh nově vstupujícím.

Tento typ dohod může mít jak horizontální, tak vertikální charakter. Dohodnou-li se dva konkurenti v horizontálním vztahu na tom, že budou uplatňovat jednotnou politiku vůči svým odběratelům ohledně jiných obchodních podmínek, než je cena, pak

³⁹ Tento pojem bude podrobněji vysvětlen v třetí kapitole této práce

⁴⁰ KINDL, Jiří. *Kartelové a distribuční dohody*. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 220

⁴¹ BEJČEK, Josef. et al. *Kurs obchodního práva. Obecná část. Soutěžní právo*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007. s.

taková dohoda dokáže eliminovat jejich vzájemný soutěžní vztah stejně jako dohoda o ceně.

Stejně tak vertikální dohoda mezi odběratelem a dodavatelem, podle níž nebude odběratel potvrzovat objednávky navazujících odběratelů za jiných podmínek, než za podmínek stanovených dodavatelem.⁴²

2.9.3. Kontrolní kartely

Dalším demonstrativně uvedeným typem zakázaných dohod, narušující hospodářskou soutěž jsou tzv. kontrolní kartely podle § 3 odst. 1 písm. b OHS.

Kontrolními kartely nazýváme dohody o omezení výroby, odbytu, výzkumu a vývoje nebo investic. Takové kartely bývají zpravidla uzavírány mezi soutěžiteli v postavení konkurentů, kteří si takovými dohodami zajišťují, zpravidla recipročně, zachování stabilní pozice za situace, kdy dochází k náhlému a pro ně negativnímu vývoji na trhu, popř. v době kdy nelze přesně určit vývoj na trhu pro nejbližší dobu.

Jako příklad kontrolního kartelu v horizontále bych uvedl situaci, kdy se dva navzájem konkurující soutěžitelé dohodnou, že svou produkci množstevně omezí, zjednodušeně řečeno, že budou dodávat na trh určité předem stanovené množství zboží bez ohledu na vývoj poptávky. Jestliže by se zvýšila poptávka a výrobce by dodával na trh neustále stejné množství produkce, dojde k převisu poptávky nad nabídkou a účastníci kartelu by mohli zvýšit ceny, aniž by se na zvýšení cen dohodli. Spotřebitelé by byli v tomto případě ochotni zaplatit vyšší cenu. Toto jednání je z hlediska hospodářské soutěže stejně nebezpečné jako uzavření cenového kartelu.

Příkladem vertikálního kartelu by byla dohoda, ve které by dodavatel určoval odběrateli kolik a jaký druh zboží bude na trh dodávat.⁴³

2.9.4. Segmentační kartely

Segmentační kartely jsou upraveny v § 3 odst. 2 písm. c OHS. „Segmentační kartely jsou dohody o rozdělení trhu nebo zdrojů zásobování patří mezi další typické příklady protisoutěžních ujednání ve formě dohod narušujících hospodářskou soutěž. Prostřednictvím těchto dohod si určitý počet soutěžitelů působících na jednom relevantním trhu rozdělí své

⁴² RAUS, David a Robert NERUDA. *Hospodářská soutěž po vstupu ČR do EU*. Brno: CP Books, 2005. s. 63

⁴³ RAUS, David a Andrea ORŠULOVÁ. *Kartelové dohody*. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 116

odběratele nebo své dodavatele, a to jak již existující, tak potencionální, na personálním či teritoriálním principu.“⁴⁴

Příkladem zakázané horizontální dohody v tomto případě může být dohoda o rozdělení nákupních zdrojů. Výsledkem takové dohody může být stav, kdy jednotliví soutěžitelé, zvláště mají-li dostatečnou tržní sílu, odebírají zboží od svých smluvně navázaných dodavatelů, aniž by od těchto dodavatelů odebírali ostatní. Toto umožňuje získávat pro sebe podstatně příznivější obchodní podmínky a zvyšovat tak závislost svých dodavatelů.

Horizontální kartel segmentační může existovat i na straně nabídkové (personální princip). Tato dohoda spočívá v tom, že soutěžitelé se dohodnou, že každý z nich bude dodávat zboží pouze určitému typu odběratelů (jeden bude dodávat servisním dílnám a druhý maloobchodním prodejnám).

Segmentační vertikální kartel se vyznačuje tím, že dodavatelé či odběratelé jsou omezováni personálně ohledně osob, od kterých mohou zboží nakupovat či kterým mohou dále prodávat. Geograficky ohledně území, na kterém mohou zboží odběratelé nakupovat či dodavatelé prodávat.⁴⁵

2.9.5. Diskriminační kartely

Dalším demonstrativně uváděným typem kartelových dohod dle § 3 odst. 2 písm. e OHS jsou kartely diskriminační.

Diskriminační kartely spočívají ve sladěných postupech k uplatňování rozdílných podmínek vůči jednotlivým soutěžitelům při shodném nebo srovnatelném plnění, kterým budou soutěžitelé v hospodářské soutěži znevýhodněni (diskriminováni). Zákon se neomezuje jen na diskriminaci kupujícího prodávajícím, ale má obecnou platnost a pokrývá i diskriminaci prodávajícího kupujícím.

Uzavíráním diskriminačního kartelu dochází k umělé regulaci vstupu nových soutěžitelů na trh, k fixaci stávajících pozic soutěžitelů a ke znevýhodňování předem stanovené skupiny dodavatelů. Tímto jednáním je hrubě narušena hospodářská soutěž a toto jednání je tedy zakázáno. Kartel může být uzavřen jak v horizontále, tak ve vertikále.

⁴⁴ RAUS, David a Robert NERUDA. *Hospodářská soutěž po vstupu ČR do EU*. Brno: CP Books, 2005. s. 65

⁴⁵ RAUS, David a Andrea ORŠULOVÁ. *Kartelové dohody*. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 118

Jako příklad diskriminačního kartely bych uvedl firmu, ve které si společníci založí několik obchodních organizací, kterým pak budou poskytovat zvýhodněné podmínky, vůči ostatním kupujícím, na nichž se kapitálově nepodílejí (např.: slevu budou poskytovat pouze těmto organizacím a ostatním organizacím budou zboží prodávat za plné ceny).⁴⁶

2.9.6. Bojkotové kartely

Dalším typem demonstrativně uváděných dohod jsou bojkotové kartely dle § 3 odst. 2 písm. f. Bojkotové kartely se vyznačují vlastnostmi podobnými kartelům diskriminačním.

U diskriminačních kartelů se soutěžitelé dohodnou na tom, že s třetími osobami budou spolupracovat za velmi nevýhodných podmínek pro tyto osoby a tyto osoby pak fakticky ztratí zájem o spolupráci. V případě bojkotových kartelů je dohoda zaměřena na to, aby se s třetími osobami nespolečněvalo vůbec.

Dopady na hospodářskou soutěž jsou obdobné. Jak kartely diskriminační, tak kartely bojkotové eliminují vstup nových konkurentů na trh a fixují pozici soutěžitelů, kteří takovou dohodu uzavřeli.

2.9.7. Junktimační kartely

Dalším typem uváděným v zákoně o ochraně hospodářské soutěže v § 3 odst. 2 písm. d jsou junktimační kartely-obchody vázané.

„Tyto vázané ochody, jejíž podstatou je vázání uzavření smlouvy na dohodu o dalším plnění, které věcně ani podle obchodních zvyklostí s předmětem smlouvy nesouvisí.“⁴⁷

Jde o takové kartely, ve kterých se soutěžitelé zavážou postupovat jednotně v otázce akceptací smluv vůči třetím osobám tak, že uzavření těchto smluv budou vázati na splnění určitých podmínek. To způsobí, že třetí osoby mají eliminovanou možnost uzavírat z jejich pohledu potřebné smlouvy.⁴⁸

Příkladem může být např. situace, kdy výrobce minerální vody bude distributorovi dodávat citronovou příchut' (o kterou je největší zájem) pouze za

⁴⁶ BEJČEK, Josef. et al. *Kurs obchodního práva. Obecná část. Soutěžní právo*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 485

⁴⁷ RAUS, David a Andrea ORŠULOVÁ. *Kartelové dohody*. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 120

⁴⁸ RAUS, David a Robert NERUDA. *Hospodářská soutěž po vstupu ČR do EU*. Brno: CP Books, 2005. s. 67

předpokladu, že distributor odebere i příchut' malinovou (o kterou takový zájem není). Za každých 1000 ks citronové minerálky musí distributor odebrat 200 ks malinové minerálky. V tomto případě je to typický vertikální junktimační kartel.

2.9.8. Další druhy kartelů

Kromě zmíněných dohod, které splňují materiální podmínku narušení hospodářské soutěže podle generální klauzule, může existovat i mnoho dalších zakázaných dohod, jejíž výčet v žádném právním předpisu nenajdeme. Jestliže dohoda omezuje konkurenční vztahy mezi soutěžiteli, vstup nových soutěžitelů na trh a upevňuje stávající pozice soutěžitelů, pak lze předpokládat, že půjde o dohodu zakázanou.

Kartely při výzkumu a vývoji

Předmětem těchto dohod bývá zejména vylepšení a rozvoj již existujících technologií. Dohody jsou zaměřeny jak na sféru výrobní, tak na sféru obchodní. Tyto dohody mají formu dohod o spolupráci již existujících soutěžitelů, mohou však být realizovány i prostřednictvím založení nového soutěžitele.

Dohody nemusí přinášet jen omezení hospodářské soutěže jako např.: určení cen, omezení celkové produkce a rozdělení trhu. Na druhé straně tyto dohody mohou přinášet i pozitiva ve formě urychlení výzkumu a vývoje, omezení nákladů a zlepšení kvality zboží.

Produkčně koordinované kartely

V tomto typu dohod jde o předem koordinovanou produkci zboží. Jako příklad bych uvedl dohody o společné výrobě, kdy se strany dohodnou, že určité zboží budou vyrábět společně, či dohody specializační (strany dohody se zaměří pouze na jednu činnost v jednom segmentu své činnosti, zpravidla recipročně).

Jednotně nákupní kartely

Tyto dohody jsou uzavírány mezi malými a středními podnikateli. Hlavním účelem těchto dohod je dosažení výhodných slev, kterých dosahují velcí podnikatelé samostatně a na které by malý nebo střední podnikatel nedosáhl. Možnost společného

nákupu může vyplývat jak z vertikálních, tak horizontálních dohod a tyto dohody nemají obvykle protisoutěžní charakter.

Standardizační kartely

Standardizační dohody mají jako primární cíl definovat technické nebo kvalitativní požadavky, které by mělo zboží splňovat a to současné i budoucí (ujednání o technických parametrech).

Kartely o zákazu konkurence

Tyto dohody obsahují určitý prvek výhradnosti (např. výhradnost při prodeji či nákupu). Zákaz faktické konkurence v nich může být obsažen skrytě nebo výslovně (dohoda o prodeji podniku).

Komercializační kartely

Tento typ dohod představuje formu spolupráce mezi soutěžiteli v oblasti prodeje, distribuce a propagace zboží. Dohoda umožňuje výměnu citlivých obchodních informací.

Poolové kartely

Poolový kartel je dohoda o vzniku seskupení, jež má eliminovat rizika spojená s jinak samostatným působením členů takového seskupení. Typickým příkladem je pool pojišťovací a zajišťovací.⁴⁹

⁴⁹ RAUS, David a Andrea ORŠULOVÁ. *Kartelové dohody*. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 128-130

2.10. Výjimky ze zákazu kartelových dohod

Z obecného zákazu kartelových dohod existují výjimky, na základě nichž takovou dohodu ze zákazu lze vyjmout. Do roku 2001 měl ÚOHS možnost udělovat výjimky individuální. Po novele v roce 2001 byl tento systém nahrazen systémem přímo použitelných výjimek.

Ze zákona vyplývají dva typy výjimek:

- dohody ex lege-zákonné výjimky
- blokové výjimky

Někdy se uvádí také výjimka *de-minimis* uplatňována u bagatelních kartelů. Od roku 2009 kdy byla provedena další novela zákona OHS, však toto pravidlo není považováno za výjimku, protože dohoda, která splňuje toto pravidlo, není zakázaná.

2.10.1. Bagatelní kartely-pravidlo de minimis

Vyjmutí bagatelních kartelů ze zákazu kartelových dohod je postaveno na principu posouzení podílu účastníků dohod na relevantním trhu a následně na obsahu této dohody, jak vyplývá z § 6 OHS.

Pro horizontální dohody stanoví zákon nižší (10%) podíl účastníků dohody na relevantním trhu. Zjednodušeně řečeno podíl účastníků dohody nesmí na relevantním trhu překročit zmíněných 10%. Dohoda rovněž nesmí obsahovat ujednání o ceně, či rozdělení trhu nebo zákazníků, aby bylo možné aplikovat pravidlo de minimis.

Vertikální dohoda, jež je vyjmuta ze zákazu dohod narušující hospodářskou soutěž nesmí překročit 15% podíl účastníků této dohody na relevantním trhu. Toto vynětí ze zákazu se nevztahuje na dohody, ve kterých si soutěžitelé určují ceny pro další prodej a dohody, jimiž je navazujícímu soutěžiteli poskytována vůči ostatním soutěžitelům na jeho úrovni úplná teritoriální ochrana.

Pokud se na relevantním trhu vyskytuje více dohod jednotlivě splňujících pravidla pro aplikaci pravidla de minimis, které jsou společně způsobilé ohrozit hospodářskou soutěž, snižuje se hranice tržního podílu na 5% a to jak u dohod horizontálních, tak vertikálních.⁵⁰

⁵⁰ RAUS, David a Robert NERUDA. *Hospodářská soutěž po vstupu ČR do EU*. Brno: CP Books, 2005. s. 78-80

2.10.2. Dohody ex lege-zákonné výjimky

Další legální výjimkou ze zákazu kartelových dohod upravuje v českém právu § 3 odst. 4 OHS. V důsledku této novelizace z roku 2004 došlo k nahrazení udělování individuálních výjimek ze strany ÚOHS režimem založeném na automatickém vynětí ze zákazu, jsou-li splněny zákonem stanovené podmínky:⁵¹

- dohoda nebo jednání ve shodě musí přispět ke zlepšení výroby nebo distribuce zboží nebo napomáhat technickému nebo ekonomickému pokroku, přičemž vyhrazuje spotřebitelům přiměřený podíl na výhodách z toho plynoucích,
- dohoda neukládá dotčeným podnikům omezení, která nejsou k dosažení těchto cílů nevyhnutelná,
- dohoda neumožňuje těmto podnikům vyloučit soutěž ve vztahu k podstatné části výrobků tímto dotčených.

Pokud dohoda splňuje všechny tyto podmínky, pak je vyloučena ze zákazu již od okamžiku uzavření. Podmínky pro udělení této výjimky musí být splněny po celou dobu trvání dohody. Jestliže se změní podmínky v průběhu trvání dohody, může se tato dohoda stát opět zakázanou i přes to, že při uzavření dohody naplňovala všechny podmínky pro vyjmutí ze zákazu.

2.10.3. Blokované výjimky

Česká právní úprava připouští aplikaci blokovaných výjimek v § 4 OHS. U těchto dohod se předpokládá, že jejich pozitivní dopad vyváží jejich protisoutěžní následky. Principem těchto dohod je vyjmutí ze zákazu vždy celé skupiny dohod, které se vyznačují určitým obsahem, podílem soutěžitelů na trhu, dosaženými obraty apod. Blokovaná výjimka se týká obecně všech dohod, které splňují podmínky uvedené v zákoně.

Systém blokovaných výjimek v rámci komunitární úpravy vychází z čl. 81 odst. 3 Smlouvy ES a zahrnuje blokované výjimky pro vertikální i horizontální dohody.

⁵¹ KINDL, Jiří. *Kartelové a distribuční dohody*. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 183

Vertikální blokové výjimky

Vertikální blokové výjimky se týkají dohod uzavřených mezi dvěma nebo více podniky (soutěžiteli), z nichž každý jedná pro účely dohody, na různé úrovni výrobního nebo distribučního řetězce, a které se týkají podmínek, za kterých mohou strany nakupovat, prodávat, nebo dále prodávat určité zboží nebo služby. Princip blokové výjimky vychází z toho, že určité druhy dohod mohou pozitivně ovlivnit efektivitu výrobního a distribučního procesu, optimalizují investice a snižují náklady a nemusí tedy hospodářskou soutěž ohrozit. Podmínka pro udělení blokové výjimky je, aby dodavatel popř. odběratel neměl podíl na relevantním trhu převyšující 30 %.

Černé klauzule

Černé klauzule jsou taková ujednání, která zamezují aplikaci blokové výjimky na dohodu, která je obsahuje. Jedná se o dohody obsahující ujednání o:

- omezení odběratele v určení prodejní ceny (stanovení max. výše slev, přímé určení cen)
- omezit odběratele v prodeji zboží na určitém území nebo určitým zákazníkům
- omezení maloobchodního prodejce, který patří do selektivního distribučního systému v uskutečňování aktivního a pasivního prodeje konečným spotřebitelům.
- omezit dodavatele součástek, aby tyto součástky prodával jako náhradní díly spotřebitelům

Šedé klauzule

Jestliže dohoda obsahuje ujednání, které má charakter šedé klauzule, pak to nemusí znamenat absolutní zákaz dohody, jako tomu bylo v předchozím případě. Za předpokladu, že je možné odčlenit restriktivní ustanovení (šedou klauzuli) od dohody, je zakázáno pouze zákazem dotčené ustanovení. Příkladem šedých klauzulí může být:

- závazek o nekonkurování (kupující se zaváže, že u dodavatele nakoupí 80% z celkového objemu uskutečněných v předchozím roce), které jsou uzavřeny na 5 a více let nebo na dobu neurčitou

- závazek nekonkurování po uplynutí doby (přímý nebo nepřímý závazek odběratele, že nebude po uplynutí dohody vyrábět, nakupovat ani prodávat zboží, které bylo předmětem dohody)
- omezení prodeje konkurenčních značek⁵²

Horizontální blokové výjimky

Horizontální blokové výjimky se týkají dohod, rozhodnutí sdružení a jednání ve vzájemné shodě, které mají pozitivní dopady na racionalizaci, přizpůsobení výkonnosti a konkurenceschopnosti podniku. Horizontální blokové výjimky se týkají především dohod specializačních a dohod o výzkumu a vývoji.

Dohody specializační

„Dohody o výrobní specializaci obecně přispívají ke zlepšení výroby nebo distribuce zboží, neboť umožňují podnikům soustředit se na výrobu určitých produktů, čímž se zvyšuje jejich efektivnost a současně snižují náklady na výrobu těchto produktů.“⁵³

Specializační dohody přispívají k omezení nákladů v důsledku úspor z rozsahu ze sortimentu nebo inovativní výrobní technologie. U jednostranných dohod se podnik zaváže zastavit výrobu produktů a nakupovat je od konkurenčního podniku. U recipročních dohod se podniky vzájemně zaváží k zastavení výroby určitých vzájemně odlišných produktů a zaváží se nakupovat tyto produkty od jiných firem, které budou produkty dodávat. Pod specializační dohody patří i dohody o společné výrobě.

Výjimku lze vztáhnout pouze na dohody, u nichž nepřekročí tržní podíl zúčastněných soutěžitelů 20%.

Dohody o výzkumu a vývoji

Dohody o výzkumu a vývoji obecně podporují technický a hospodářský pokrok zvýšeným rozšiřováním know-how mezi podniky, podporují výměnu informací a zamezují duplicitě výzkumných a vývojových prací. Výsledkem těchto dohod je přínos

⁵² RAUS, David a Andrea ORŠULOVÁ. *Kartelové dohody*. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 160

⁵³ PETR, Michal. et al. *Zakázané dohody a zneužívání dominantního postavení v ČR*. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 200

pro spotřebitele ve formě snížených cen, rozšíření sortimentu nabízených produktů a zvýšení kvality nabízených produktů.

Dohody o výzkumu a vývoji jsou založeny na podmínkách společného výzkumu a vývoje produktů a následným společným využitím těchto výsledků.

Aby mohla být uplatněna výjimka, nesmí celkový tržní podíl účastníků dohody překročit 25%.⁵⁴

Ostatní blokové výjimky

Mezi ostatní blokové výjimky můžeme zařadit dohody v oblasti dopravy (námořní, letecké, železniční), pojišťovnictví, výjimka pro motorová vozidla a výjimky o převodu technologií.

⁵⁴ PETR, Michal. et al. *Zakázané dohody a zneužívání dominantního postavení v ČR*. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 202

3. Leniency program

Kartelové dohody vedou ve svém důsledku nejen ke zvýšení ceny pro spotřebitele, ale mají negativní dopad i na samotné odvětví ekonomiky, kterého se týkají. V konečném důsledku takové praktiky vedou k umělým cenám a z dlouhodobého hlediska pak ke ztrátě konkurenceschopnosti a ke snížení počtu pracovních míst v daném odvětví.

Odhalení těchto protisoutěžních jednání patří mezi nejtěžší úlohy antimonopolních úřadů. I z toho důvodu Evropská komise přijala tzv. „leniency program“, který spočívá v poskytnutí úplné imunity soutěžiteli, který první poskytne informace o uzavřené kartelové dohodě včetně důkazů a částečné imunity ostatním účastníkům kartelu, kteří při odhalení kartelu spolupracují a poskytnou další důkazy. Tyto programy vesměs přijaly ostatní soutěžní úřady včetně českého Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže a využívá tento program od roku 2001, i když neměl oporu v zákoně.

3.1. Leniency program v členských zemích EU

Německo

Leniency program byl přijat Bundeskartellamt (BKA) v dubnu 2000. Nejvýznamnějším případem kartelu odhaleného za pomoci tohoto programu je horizontální dohoda o rozdělení trhu a prodejních kvótách mezi šesti nejvýznamnějšími německými výrobci cementu. BKA uložil v tomto případě nejvyšší pokuty ve své historii – celkem 660 mil. EUR, přičemž někteří z významných výrobců využili leniency programu, k účasti na dohodě se přiznali a uložená pokuta jim byla v souladu s podmínkami programu snížena.

Velká Británie

Ve Velké Británii nabízí aplikaci leniency programu britský Office of Fair Trading (OFT). V nedávné době řešil případ Hasbro U. K. Ltd., jeden z největších dodavatelů hraček a her ve Velké Británii, Argos Ltd. a Littlewoods Ltd. uzavřeli dohodu o cenách a porušili tak soutěžní zákon. Všechny tři uvedené podniky uzavřely kartelovou dohodu, anebo jednaly ve vzájemné shodě za účelem stanovení ceny pro některé hračky a hry vyráběné podnikem Hasbro. Dohoda jako celek zahrnovala dvě dvoustranné dohody, jednu mezi soutěžiteli Hasbro a Argos, druhou mezi Hasbro a

Littlewoods. Všechny tři podniky si za své chování zasloužily pokutu, ale soutěžiteli Hasbro bylo uděleno 100% odpuštění na základě leniency programu.⁵⁵

V Británii a v Německu je program Leniency aplikován již od roku 1996 a slaví nevídané úspěchy v odhalování kartelových dohod, soutěžitelé mají obrovskou motivaci spolupracovat s antimonopolními úřady, právě z důvodu vyhnutí se případné sankci nebo odpuštění její podstatné části. Jak je vidět na příkladu Velké Británie a Německa Leniency program funguje opravdu dobře a proto bylo nutné jej začít aplikovat i v českém právu.

3.2. Leniency program v českém právu

Úřad na ochranu hospodářské soutěže nabízí v rámci tzv. Leniency programu schovávavost a případně i neudělení pokuty. Pokud soutěžitel kartel ohlásí a poskytne k němu veškeré jemu dostupné informace a důkazy, může se kompletně vyhnout postihu či dosáhnout alespoň podstatného snížení pokuty.

V případě, že

- se soutěžitel účastní dohody s konkurenty,
- nabyli jste podnik a domníváte se, že některé dosavadní kontakty/dohody jeví známky koordinovaného postupu s konkurenty,
- udržujete kontakty s konkurenty (i když se jedná o neformální setkání)

měli byste zvážit, zda takové jednání nesplňuje znaky kartelu, a případně podat žádost k Úřadu v rámci Leniency programu.⁵⁶

Leniency program nebyl až do nedávna součástí českého právního řádu. Od začátku prosince 2012 nabyl účinnosti zákon č. 360/2012, který novelizuje zákon č. 143/2001 Sb. o ochraně hospodářské soutěže, která zavádí do našeho právního řádu Leniency program (program schovávavosti) a systém narovnání (settlement).

„Program schovávavosti je jedním ze základních nástrojů detekce kartelů a ÚOHS jej fakticky aplikuje od roku 2001. Uzákonění leniency programu přinese vyšší právní jistotu účastníkům kartelových dohod, kteří Úřadu umožní kartel odhalit. Kodifikace schovávavosti umožní rovněž sladit

⁵⁵ Infolist 01Leniency.pdf dostupné z www.uohs.cz [cit. 14. 3. 2013]

⁵⁶ <http://www.uohs.cz/cs/hospodarska-soutez/zakazane-dohody-a-zneuziti-dominance/leniency-program.html> [cit. 14. 3. 2013]

*další právní instituty nezbytné pro úspěšné fungování programu shovívavosti, zejména modifikace přístupu do správního spisu a zánik trestní odpovědnosti.*⁵⁷

3.3. Podmínky neudělení pokuty

Úřad neuloží pokutu v případě, že soutěžitel jako první předloží UOHS informace a důkazy, které umožní provést šetření na místě, nebo soutěžitel jako první předloží Úřadu takové informace a důkazy, které mu umožní prokázat existenci kartelové dohody.

Úřad může na základě Leniency programu snížit pokutu v případě, že předloží Úřadu takové informace a důkazy o kartelové dohodě, které představují významnou přidanou hodnotu (i když soutěžitel nepřijde s takovými informacemi první) ve vztahu k informacím a důkazům, které má již Úřad k dispozici.⁵⁸

Jako příklad prominutí sankce bych uvedl společnost Samsung, která poskytla informace o kartelu na trhu barevných obrazovek (CPT) pro televizory, jenž fungoval v letech 1998-2004. Další účastníci dohody pak dostali pokuty ve výši 51,7 milionu korun. Samsung splnil veškeré podmínky pro neudělení pokuty (nahlásil existenci kartelu a dodal veškeré informace o kartelu).⁵⁹

3.4. Aplikace Leniency programu

Program aplikace mírnějšího režimu ukládání pokut se vztahuje jak na dohody zakázané dle § 3 ZOHS, tak na článek 81 Smlouvy o založení ES. Při aplikaci programu schovávavosti má Úřad na ochranu hospodářské soutěže dvě varianty postupu. Při aplikaci leniency programu je možnost neudělit pokutu vůbec (Leniency typu I) nebo pokutu výrazně snížit (Leniency typu II).

⁵⁷ Výroční zpráva UOHS 2011 dostupné z: <http://www.uohs.cz/cs/uvodni-stranka.html> [cit. 14. 3. 2013]

⁵⁸ <http://www.uohs.cz/cs/hospodarska-soutez/zakazane-dohody-a-zneuziti-dominance/leniency-program.html> [cit. 14. 3. 2013]

⁵⁹ Výroční zpráva 2010.pdf dostupné z <http://www.uohs.cz> [cit. 16. 3. 2013]

3.4.1. Leniency typu I

„Leniency typu I představuje úplnou ochranu před pokutami za porušení OHS.“⁶⁰

V tomto případě tedy Úřad neudělí pokutu soutěžiteli, který je účastníkem kartelové dohody, za účast v tomto kartelu. Podle typu informací, které soutěžitel Úřadu předloží, rozlišujeme Leniency typu IA a Leniency typu IB.

Leniency typ IA

Soutěžiteli, který přizná svoji účast na kartelové dohodě, Úřad neudělí pokutu pouze za splnění těchto podmínek:

- Žadatel jako první předloží takové informace a důkazy, které mu umožní provést šetření na místě⁶¹
- Úřad v okamžiku předložení žádosti ještě šetření na místě ve věci takové kartelové dohody neprovedl a neměl ani dostatek informací a důkazů, aby je mohl provést a
- Žadatel splňuje podmínky pro aplikaci Leniency programu

Žadatel je povinen Úřadu předložit veškeré důkazy a informace v rozsahu jemu známém v době podání žádosti. Zejména pak podrobný popis údajné kartelové dohody, jméno soutěžitele, jenž předkládá žádost o neuložení pokuty a jména soutěžitelů, kteří se údajné kartelové dohody účastní a veškeré další důkazy o údajné kartelové dohodě, jimiž žadatel v době podání disponuje.

Leniency typu IB

Soutěžiteli, který se přizná k účasti na kartelové dohodě, Úřad pokutu neudělí, pokud:

- žadatel jako první předloží Úřadu takové informace a důkazy, které mu umožní prokázat existenci této kartelové dohody;

⁶⁰ PETR, Michal. et al. *Zakázané dohody a zneužívání dominantního postavení v ČR*. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 519

⁶¹ Ust. § 21 odst. 5 a 6 ZOHS

- Úřad neměl dostatek důkazů v okamžiku podání žádosti k prokázání existence kartelové dohody
- v souvislosti s touto kartelovou dohodou nebyla dosud žádnému soutěžiteli poskytnuta podmíněčná ochrana podle leniency typu IA⁶²

3.4.2. Leniency typu II

Pokud z důvodu nesplnění podmínek uvedených výše nemůže být účastníkovi kartelové dohody poskytnuta plná ochrana, může účastník kartelové dohody zažádat o Leniency typu II, tedy o snížení pokuty. Informace a důkazy předložené v rámci tohoto typu leniency programu musí představovat přidanou hodnotu k informacím a důkazům, které již Úřad zjistil.

Pojem přidané hodnoty můžeme definovat jako posilování možnosti Úřadu prokázat údajnou kartelovou dohodu. Při vyhodnocování informací se klade větší důraz na písemné důkazy pocházející z doby, ke které se vztahují, než na později vypracované důkazy. Obecně se má za to, že přímé důkazy, které mají přímý vztah k dotyčným otázkám, mají vyšší hodnotu, než důkazy nepřímé. Hodnotu uvedených důkazů také ovlivňuje míra jejich potvrzení z jiných zdrojů.

Při splnění podmínek pro aplikaci Leniency programu II typu sníží Úřad žadateli pokutu na základě toho, v jakém pořadí poskytl informace a důkazy představující významnou přidanou hodnotu. Prvnímu žadateli se pokuta sníží v rozmezí 30-50%, druhému o 20-30% a třetímu do 20%.⁶³

„Při stanovení, která úroveň se bude aplikovat, český soutěžní úřad přihlédne i k době, ve které byl důkaz předložen, jakož i míře přidané hodnoty tohoto důkazu.“⁶⁴

3.5. Společné podmínky pro aplikaci Leniency programu

Žadatel o aplikaci programu leniency musí v každém případě splňovat tyto podmínky:

- Žadatel musí s Úřadem od okamžiku podání své žádosti po celou dobu správního řízení skutečně, plně, soustavně a vstřícně spolupracovat (bezodkladně bude poskytovat veškeré informace a důkazy, které

⁶² Leniency program.pdf dostupné z: <http://www.uohs.cz/cs/uvodni-stranka.html> [cit. 16. 3. 2013]

⁶³ Leniency program.pdf dostupné z: <http://www.uohs.cz/cs/uvodni-stranka.html> [cit. 16. 3. 2013]

⁶⁴ RAUS, David a Andrea ORŠULOVÁ. *Kartelové dohody*. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 269

souvisí s údajnou kartelovou dohodou, informace bude poskytovat přesné a úplné, bude úřadu k dispozici a bude reagovat na jeho požadavky v průběhu vyšetřování, nebude ničit, padělat a zamlčovat informace týkající se údajného kartelu...).

- Žadatel ukončil svoji účast na údajné kartelové dohodě bezprostředně po podání žádosti.
- V době, kdy žadatel zvažoval předložení žádosti o neuložení pokuty, nezničil, nepadělal ani nezatajil žádné důkazy o údajné kartelové dohodě, ani nezveřejnil tento záměr ani část obsahu zamýšlené žádosti.
- Žadatel neinicioval uzavření kartelu, nečinil na ostatní členy kartelu nátlak, aby se ke kartelu připojili nebo aby v něm setrvali ani neměl v rámci kartelu vůdčí roli.⁶⁵

3.6. Postup při předkládání žádostí o Leniency program

Předložit žádost o neudělení pokuty v rámci programu schovávavosti, případně žádosti o snížení pokuty může soutěžitel prostřednictvím osoby, která je oprávněna za tohoto soutěžitele jednat nebo jej zastupovat. Žádost je považována za dobrovolné oznámení soutěžitele o kartelové dohodě. Veškerá prohlášení, které soutěžitel v žádosti uvede se stávají součástí spisu a mohou být použita jako důkazní materiál v případném správním řízení.

Žádost je možno podat písemně, ústně do protokolu, v elektronické podobě (v tomto případě je nutný elektronický podpis) nebo prostřednictvím jiných technických prostředků např. emailem. O přijaté žádosti vydá Úřad na ochranu hospodářské soutěže potvrzení s uvedeným datem a časem předložení žádosti.

Žádost o Leniency program může být soutěžnímu úřadu předložena v době, kdy úřad nedisponuje žádnou informací o existenci kartelové dohody na trhu, v době probíhajícího šetření ale i v době správního řízení soutěžního úřadu.

„Soutěžní úřad nepřistoupí k hodnocení v pořadí další žádosti o Leniency program, a to až do okamžiku, než došlo ke zhodnocení předešlé žádosti podané jiným soutěžitelem ke stejnému kartelovému jednání.“⁶⁶

⁶⁵ Leniency program.pdf dostupné z: <http://www.uohs.cz/cs/uvodni-stranka.html> [cit. 25. 4. 2013]

Soutěžitelé mohou požádat o rezervaci pořadí předložené žádosti. Jedná se o tzv. *marker*. Tímto způsobem si soutěžitel může rezervovat prvenství podané žádosti. Tím, že podá *marker*, si soutěžitel rezervuje pořadí podané žádosti a získá tím prostor pro další shromáždění důkazů. Udělení *markeru* je podmíněno předložením alespoň minimálního rozsahu informací (informace o žadateli, o soutěžitelích v kartelové dohodě, o zboží, jenž se kartelová dohoda týká a o území, které je kartelem dotčeno). *Marker* je nutno odůvodnit a ve lhůtě stanovené soutěžním úřadem je žadatel povinen předložit nashromážděné důkazy, jestliže důkazy nepředloží, *marker* se mu odebere.

Po zhodnocení žádosti úřad vydá rozhodnutí, zda byly podmínky pro *Leniency* program podmíněčně splněny. Podmíněčně proto, že žadatel je povinen spolupracovat po celou dobu šetření možné kartelové dohody. Ke konečnému rozhodnutí o výši pokuty (příp. odpuštění pokuty) přistoupí úřad až v posledním stádiu správního řízení.

V případě, že úřad zjistí, že důkazy předložené žadatelem jsou nepravdivé nebo neúplné má tato skutečnost za následek ztrátu možnosti získat výhody plynoucí z *Leniency* programu, ale zároveň soutěžitel vystavuje riziku, že tato skutečnost bude mít vliv na výši sankce jako přitěžující okolnost.⁶⁷

3.7. **Leniency plus a penalty plus**

Jestliže je podnik účastníkem více než jedné kartelové dohody, pak lze aplikovat *leniency plus*. Oznámí-li účastník jednu kartelovou dohodu, není oprávněn k plné ochraně, ale pouze k ochraně částečné. Jako odměnu za odhalení kartelového jednání je možno uloženou pokutu dále snížit.

Penalty plus představuje penalizaci ve formě zvýšení sankce, pokud žadatel o *leniency* program neoznámí účast na jiné kartelové dohodě, která je následně odhalena.⁶⁸

Oba tyto instituty jsou úspěšně uplatňovány např. v USA či ve Velké Británii. Mým názorem je zakotvit oba instituty do českého právního řádu z důvodu ještě větší ochrany hospodářské soutěže.

⁶⁶ RAUS, David a Andrea ORŠULOVÁ. *Kartelové dohody*. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 270

⁶⁷ RAUS, David a Andrea ORŠULOVÁ. *Kartelové dohody*. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 270-271

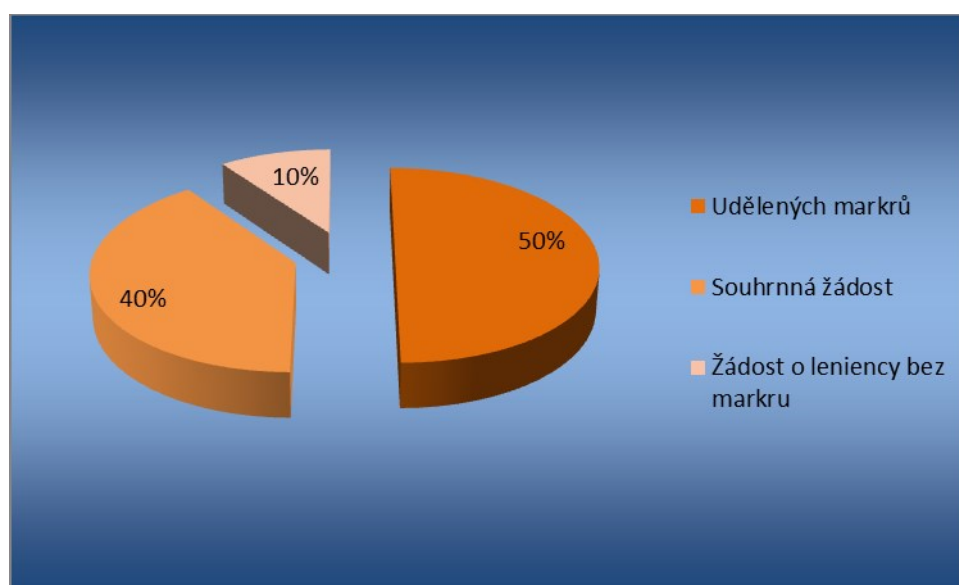
⁶⁸ PETR, Michal. et al. *Zakázané dohody a zneužívání dominantního postavení v ČR*. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 522

3.8. Zhodnocení Leniency programu

Odpůrci Leniency programu argumentují hlavně tím, že pachatel díky němu vlastně zůstává nedotčen, i když bylo prokázáno, že se protizákonného jednání dopustil. To je hlavně pro širokou veřejnost těžko akceptovatelné. Je nutné zvážit, zda odpuštění sankce je adekvátní k prozrazení spolupachatele. Mnoho odborníků zabývajících se tímto problémem se domnívá, že takto poskytnutá výhoda je až příliš velkou odměnou za spolupráci s orgány dozoru.

Z pohledu širší perspektivy má odhalení nezákonného kartelu obvykle mnohem větší pozitivní dopad než potrestání individuálního viníka. Řádně fungující hospodářská soutěž se projeví nejen mezi soutěžiteli, ale přispěje i k ochraně spotřebitelů. Ten, kdo chce na Leniency program dosáhnout, navíc musí splnit přísné podmínky uvedené výše. Vedle toho i samotný Úřad na ochranu hospodářské soutěže přistupuje k případům individuálně a pečlivě zvažuje, zda jsou v tom či onom případě podmínky pro zařazení do Leniency programu naplněny.⁶⁹

Co se týká využívání Leniency programu v praxi, tak Úřad na ochranu hospodářské soutěže uvádí, že za roky 2011 a 2012 Úřad eviduje 7 žádostí, ve kterých soutěžitelé žádají o zařazení do tohoto programu. Statistiku podaných žádostí do roku 2010 (včetně) lze nalézt v následujícím obrázku 1.

Obrázek 1: Statistika využívání Leniency programu do roku 2010 (včetně)

⁶⁹ <http://www.patria.cz/pravo/2045363/priznej-se-a-bude-ti-odpusteno-aneb-v-zakone-se-objevi-shovivavost.html> [cit. 16. 3. 2013]

Domnívám se, že zakotvení Leniency programu v zákoně, včetně trestněprávních důsledků, je bezpochyby krok správným směrem. Jak vyplývá z uvedené statistiky vyobrazené výše, je vidět, že soutěžitelé v České republice využívají Leniency programu stále častěji. Od roku 2001, kdy Úřad začal aplikovat tento program, až do roku 2010 bylo podáno celkem 10 žádostí. Když srovnáme tento údaj s roky 2011 a 2012, kdy bylo podáno celkem 7 žádostí, je na první pohled zřetelné, že soutěžitelé začínají využívat Leniency program stále častěji. Nezbývá než doufat, že díky zakotvení Leniency programu v zákoně bude soutěžní prostředí v Česku zas o něco čistější.

4. Postihování a sankce za uzavření kartelových dohod

Postihování kartelových dohod má dvě hlediska – hledisko soukromoprávní a veřejnoprávní. Dodržování zákazu kartelových dohod je primárně vynucováno prostředky veřejného práva (prostřednictvím vnitrostátních soutěžních úřadů a Evropské komise), tento způsob vynucování práva je vnímán i širší veřejností.

Soukromoprávní ochrana v oblasti dodržování soutěžních pravidel pouze doplňuje ochranu veřejnoprávní (v soukromoprávním řízení mají subjekty možnost žádat o náhradu škody, odstranění závadného stavu, či zdržení se protiprávního jednání). Hlavním účelem soukromoprávní regulace je tedy dosáhnout určité kompenzace za negativní dopady, které kartelová dohoda může přinést. Tento typ ochrany sehraává v oblasti kartelů druhořadou roli a slouží především jako odstrašující prostředek vůči těm, kteří se dopouštějí porušování soutěžních pravidel.⁷⁰

Veřejné prosazování soutěžního práva vykonávají orgány veřejné moci. V české republice je to Úřad na ochranu hospodářské soutěže.⁷¹

„V souvislosti s prosazováním soutěžního práva v České republice je situace specifická tím, že řízení ve vztahu k jednání, které má negativní účinky na ČR, je oprávněna vést vedle českého ÚOHS i komunitární Komise, a do určité míry i orgány jiných členských států.“⁷²

Pro koordinaci a spolupráci mezi jednotlivými soutěžními orgány EU byla zřízena tzv. ECN (Evropská soutěžní síť).

4.1. Úřad na ochranu hospodářské soutěže

Úřad na ochranu hospodářské soutěže je ústřední orgán státní správy pro oblast hospodářské soutěže a veřejných zakázek se sídlem v Brně. Posláním Úřadu je zajistit takové fungování trhů, které bude v souladu s pravidly hospodářské soutěže a bude přinášet prospěch spotřebitelům.

⁷⁰ RAUS, David a Andrea ORŠULOVÁ. *Kartelové dohody*. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 295

⁷¹ Úřadem se bude zabývat následující část této práce

⁷² PETR, Michal. et al. *Zakázané dohody a zneužívání dominantního postavení v ČR*. Praha: C. H. Beck, 2010. s.

Hlavním úkolem Úřadu je zasahovat proti soutěžitelům, kteří narušují správné fungování hospodářské soutěže (kartelové dohody) a vede soutěžitele k tomu, aby se chovali v souladu s principy soutěžního práva. Dohlíží také na zadávání veřejných zakázek a koncesí a v neposlední řadě monitoruje a poskytuje poradenství v otázkách veřejné podpory v České republice, aby její poskytování bylo v souladu s platnými pravidly Evropských společenství.⁷³

V čele Úřadu stojí předseda, pan Ing. Petr Rafaj od 9 července 2009. Předsedu jmenuje na návrh vlády prezident republiky. Funkční období předsedy je 6 let a nikdo nesmí být do této funkce jmenován na více jak dvě funkční období. Předseda Úřadu nesmí být členem žádné politické strany nebo politického hnutí.

Působnost Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže upravuje zákon o ochraně hospodářské soutěže č. 143/2001 Sb. v § 20 v první větě, která říká, že působnost Úřadu je upravena zvláštním právním předpisem, a to zákonem o působnosti Úřadu na ochranu hospodářské soutěže č. 273/1996 Sb. Tento zákon prošel několika změnami, naposledy změnou č. 417 z roku 2009.

„Jednotlivé pravomoci vyplývají z hmotněprávních ustanovení zákona a jsou v zákoně porůznu roztroušeny v jednotlivých ustanoveních, pro což není systematický ani jiný důvod a výsledkem je vzájemné překrývání v důsledku nedostatečné ucelenosti úpravy. Pravomoci se zásadně dělí na dvě oblasti – oblast kartelového řízení a oblast řízení o fúzích.“⁷⁴

Oblast pravomocí Úřadu bych doporučoval v zákoně upřesnit, aby nedocházelo ke zbytečnému překrývání jednotlivých ustanovení.

4.2. Správní řízení před ÚOHS

Sankčním řízením před ÚOHS je správní řízení a řídí se správním řádem. Správní řízení se řídí principem subsidiarity, správní řád je předpis obecný a zákon na ochranu hospodářské soutěže je k němu zákonem speciálním (lex specialis).

⁷³ <http://www.uohs.cz/cs/o-uradu.html> [cit. 24. 3. 2013]

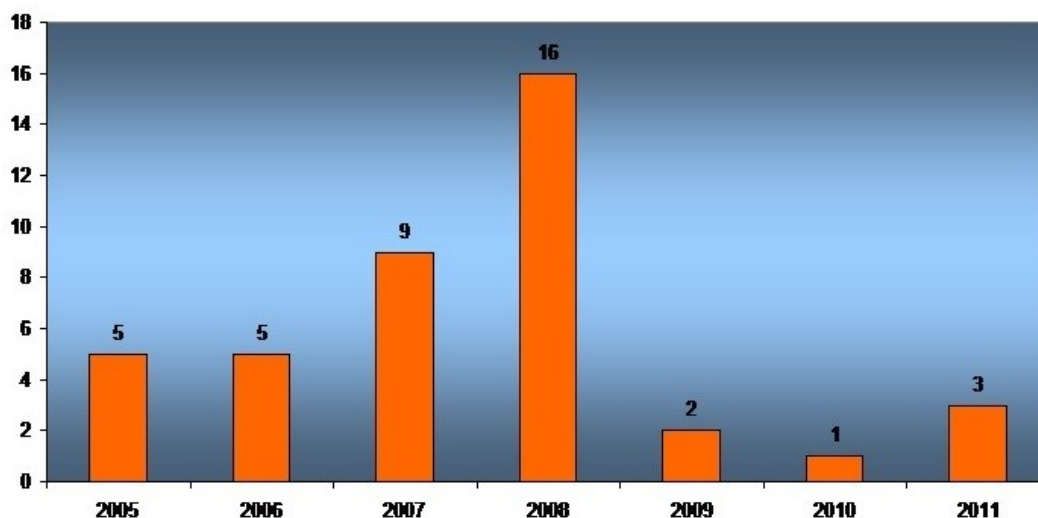
⁷⁴ MUNKOVÁ, Jindřiška a Pavel SVOBODA a Jiří KINDL. *Soutěžní právo*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 364

4.2.1. Zahájení řízení

Řízení o tom, zda došlo k uzavření kartelové dohody, vedená Úřadem jsou řízení sankční povahy a jsou zahájeny ex offo. Úřad má pravomoc rozhodnout o tom, jestli konkrétní jednání soutěžitelů má charakter zakázané dohody.

Řízení se zahajuje na základě předchozího předběžného šetření. Úkolem předběžného šetření je zjistit, zda byl porušen zákon o ochraně hospodářské soutěže, pokud Úřad dospěje k závěru, že ano, pak bude zahájeno sankční správní řízení. K důvodnému podezření o uzavření kartelové dohody, na základě níž Úřad zahajuje správní řízení, může dospět na základě podnětu od jiných soutěžitelů, které musí prověřit v předběžném šetření, před samotným zahájením správního řízení.⁷⁵

Počet zahájených správních řízení můžeme vyčíst z obrázku 2.

Obrázek 2: Počet zahájených správních řízení v oblasti kartelových dohod⁷⁶

Účastníci řízení

Z hlediska vedení sankčního řízení ve věcech kartelových dohod je podstatné, že účastníky řízení jsou jen ti soutěžitelé, o jejichž právech a povinnostech stanovených OHS má být v řízení jednáno a rozhodnuto. V některých specifických případech lze omezit okruh účastníků řízení jen na určitého soutěžitele.

Ve většině případů jsou soutěžitelé podezřelí z uzavření kartelové dohody právníckými osobami, ve výjimečných případech to mohou být i osoby fyzické. Adresát

⁷⁵ RAUS, David a Robert NERUDA. *Hospodářská soutěž po vstupu ČR do EU*. Brno: CP Books, 2005. s. 83

⁷⁶ http://www.uohs.cz/download/Sekce_HS/Statistiky/2011_ZD_zahajene.gif [cit. 27. 3. 2013]

soutěžního práva nemusí být vždy nadán právní subjektivitou. Stěžejní otázkou pro vedení správního řízení je vymezení účastníků, coby kategorie procesní, kteří musí být osobami v právním smyslu.⁷⁷

„Nelze uložit povinnost někomu, kdo k tomu není způsobilý, není osobou v právním smyslu, někomu, kdo neexistuje.“⁷⁸

Jako příklad bych uvedl řízení, zda neformální seskupení bez právní subjektivity je, či není sdružení soutěžitelů jako jedna z forem zakázané dohody. V tomto případě bude třeba řízení vést s jeho jednotlivými členy, kteří jsou soutěžiteli. Pokud seskupení má právní subjektivitu, řízení můžeme vést s tímto sdružením.⁷⁹

Jestliže během správního řízení účastníci zaniknou, je možné vést správní řízení s jejich právními nástupci, jako se to stalo v případě *Benzínového kartelu*. OHS na takovou situaci výslovně nepamatoval a ke slovu přišlo soudní rozhodnutí, ve kterém bylo konstatováno, že:

„došlo-li v průběhu správního řízení k zániku subjektivity dvou jeho účastníků, ÚOHS byl oprávněn dokončit správní řízení s jeho právními nástupci, pokud jde o deklaraci existence zakázané dohody a zákazu jejího plnění do budoucna.“⁸⁰

4.2.2. Průběh řízení a jeho ukončení

Zahájené sankční řízení probíhá tak, že soutěžní úřad se snaží shromažďovat důkazy svědčící o tom, že došlo k uzavření kartelové dohody, soutěžitelé se naopak snaží předkládat důkazy o tom, že tomu tak není. Nepodaří-li se Úřadu prokázat, že byla dohoda uzavřena, ať už v jakékoliv formě (zakázaná dohoda v užším smyslu, jednání ve vzájemné shodě, rozhodnutí sdružení soutěžitelů), řízení se zastavuje. V opačném případě řízení směřuje k vydání rozhodnutí o tom, že kartelová dohoda byla uzavřena.

Uzavření kartelové dohody může být prokazováno pomocí listin (text dohody), svědků, ekonomických analýz, ze kterých musí vyplynout proč je dohoda protisoutěžní (musí být splněna materiální podmínka narušení hospodářské soutěže).

⁷⁷ PETR, Michal. et al. *Zakázané dohody a zneužívání dominantního postavení v ČR*. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 427

⁷⁸ Rozsudek NSS sp. zn. 8 Afs 78/2006

⁷⁹ PETR, Michal. et al. *Zakázané dohody a zneužívání dominantního postavení v ČR*. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 427

⁸⁰ Rozsudek KS v Brně sp. zn. 31 Ca 84/2004 (Benzínový kartel)

Vyšetřování soutěžitelé argumentují nejčastěji takto:

- k uzavření dohody vůbec nedošlo (soutěžitelé se nikdy nesetkali)
- dohoda uzavřena byla, ale nejde o dohodu zakázanou (není splněna materiální podmínka narušení hospodářské soutěže)
- dohoda uzavřena byla, ale nejde o dohodu zakázanou z důvodu vyjmutí ze zákazu (podle svého obsahu, podle aplikačního pravidla „de minimis“, obecnou výjimkou)⁸¹

Vyplyne-li z důkazů navržených soutěžiteli, že některé z tvrzení viz výše je pravdou, pak je řízení zastaveno. Ukáže-li se ale, že dohoda není žádným způsobem ze zákazu vyjmuta, pak dospěje Úřad k vydání rozhodnutí, ve kterém uzavření kartelové dohody deklaruje.

„Důkazní břemeno k prokázání uzavření zakázané dohody a břemeno spočívající v provedení soutěžiteli navržených důkazů či v řádném zdůvodnění jejich neprovedení leží na soutěžním úřadu.“⁸²

Břemeno prokázání skutečnosti, že zakázaná dohoda uzavřena nebyla, případně že je vyjmuta ze zákazu, leží naopak na vyšetřovaných soutěžitelích.

4.2.3. Rozhodnutí ÚOHS

Přidržíme-li se teorie práva, pak lze konstatovat, že ÚOHS je v průběhu správního řízení jím vedeného oprávněn vydávat dvě formy rozhodnutí a to jak rozhodnutí (v užším slova smyslu, jinak řečeno meritorní), tak usnesení (procesní). V některých případech může ÚOHS vydat předběžné opatření.

Předběžné opatření je zcela mimořádný procesní prostředek umožňující rychle a účinně upravit poměry účastníků řízení, anebo obav, že by bylo ohroženo provedení exekuce. Opatření k nápravě nevylučuje souběžné uložení pokuty, jeho hlavním účelem je obnovení účinné hospodářské soutěže na trhu a musí být splněno v přiměřené lhůtě stanovené ÚOHS.

Bylo-li soutěžitelům prokázáno, že spáchali správní delikt, tj. že uzavřeli zakázanou kartelovou dohodu, zneužili dominantního postavení, pak sankční řízení

⁸¹ RAUS, David a Robert NERUDA. *Hospodářská soutěž po vstupu ČR do EU*. Brno: CP Books, 2005. s. 84

⁸² RAUS, David a Robert NERUDA. *Hospodářská soutěž po vstupu ČR do EU*. Brno: CP Books, 2005. s. 85

v soutěžních věcech standardně končí deklarací protisoutěžního jednání a jeho zákazem do budoucna, uložením sankce a opatřením k nápravě. ÚOHS řízení zastaví, pokud soutěžitelům neprokáže protisoutěžní jednání.⁸³

Proti rozhodnutí vydaným ÚOHS se mohou soutěžitelé bránit, jestliže nejsou s rozhodnutím spokojeni. Řádným opravným prostředkem proti rozhodnutí je rozklad. O rozkladu rozhoduje předseda Úřadu ve spolupráci s rozkladovou komisí. Na řízení o rozkladu se použijí příslušná ustanovení SŘ zejména ustanovení § 152 SŘ a nevylučuje-li to povaha věci rovněž ustanovení § 81 a násl. SŘ. Za podmínek vymezených SŘ lze využít institut mimořádných opravných prostředků ve formě obnovy řízení a přezkumu rozhodnutí.⁸⁴

4.2.4. Sankce za uzavření kartelové dohody

„Sankcí lze rozumět opatření správního orgánu, jímž je příslušný soutěžní úřad, které je následkem porušení povinnosti stanovené zákonem, resp. stanovené na základě zákona.“⁸⁵

Sankce lze fakticky členit do dvou kategorií a to na sankce peněžité (pokuty za porušení zákazu uzavírání kartelových dohod) a opatření k nápravě. Uzavření kartelové dohody a její následné plnění je pak správním deliktem, za jehož spáchání je ukládána sankce. Mimo sankce může soutěžní úřad uložit povinnost splnit konkrétní opatření k nápravě.⁸⁶

Peněžité sankce

Je-li prokázáno uzavření kartelové dohody, je úřad oprávněn kromě konstatování, že k uzavření takové dohody došlo, uložit soutěžitelům peněžitou sankci – pokutu. Tato pokuta může být uložena pouze těm soutěžitelům, kteří byli účastníky takové dohody.

Přesná výše pokuty není nikde stanovena, je výsledkem zvážení všech okolností konkrétního případu. Výše pokuty by měla splňovat dva předpoklady. Za prvé nesmí

⁸³ PETR, Michal. et al. *Zakázané dohody a zneužívání dominantního postavení v ČR*. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 435-443

⁸⁴ RAUS, David a Robert NERUDA. *Hospodářská soutěž po vstupu ČR do EU*. Brno: CP Books, 2005. s. 91

⁸⁵ RAUS, David a Andrea ORŠULOVÁ. *Kartelové dohody*. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 239

⁸⁶ RAUS, David a Andrea ORŠULOVÁ. *Kartelové dohody*. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 239

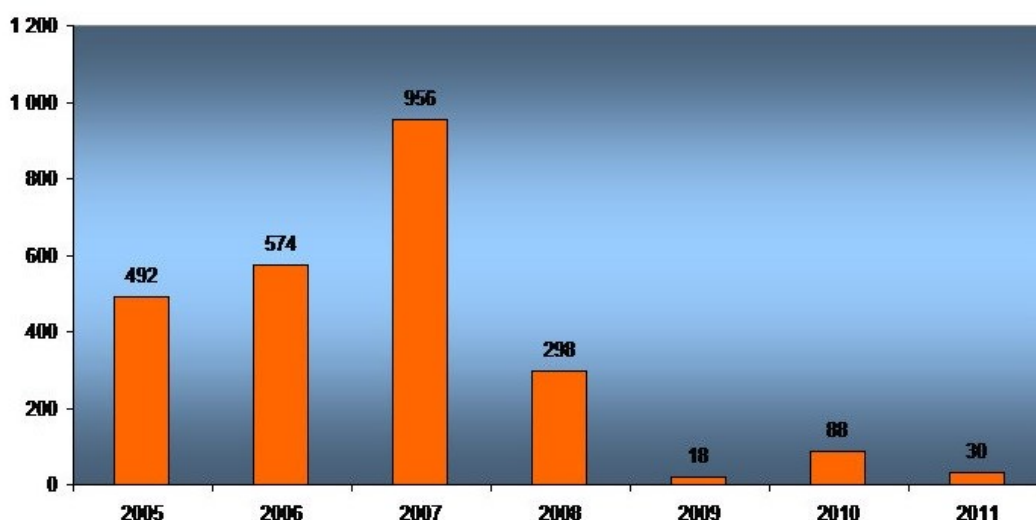
být pro soutěžitele likvidační, ale na druhou stranu musí mít pro soutěžitele dostatečně negativní dopad, aby soutěžitele od podobného jednání v budoucnu odradila.⁸⁷

Horní hranice pokuty je v českém právu stanovena alternativně. První alternativou je pevná částka v hodnotě 10 mil. Kč (podle § 22 odst. 2 OHS), tato hranice se uplatní zejména u soutěžitelů, kteří nejsou založeni za účelem podnikatelské činnosti. Typickým příkladem využívání této hranice jsou sdružení soutěžitelů. Druhou alternativou je částka odpovídající 10 % (dle § 22 odst. 2 OHS) z čistého obrátu soutěžitele za poslední kalendářní rok. Pokud soutěžitel pokutu neuhradí ve lhůtě stanovené rozhodnutím, je povinen podle OHS SŘ uhradit penále ve výši 0,1 % z dlužné částky pokuty za každý den prodlení.

„Při rozhodování o výši pokuty Úřad přihlédne zejména k závažnosti, případnému opakování a délce trvání porušování tohoto zákona.“⁸⁸

Kritéria vymezená v zákoně jsou pouze demonstrativně vymezená a lze vzít v úvahu i další okolnosti jako např.: způsobená výše újmy ostatním soutěžitelům či spotřebitelům, nebo skutečnost, že se soutěžitelům podařilo prokázat jejich úmysl narušit dohodou hospodářskou soutěž.

Výše peněžitých sankcí lze vyčíst z obrázku 3.

Obrázek 3: Výše peněžitých sankcí uložených Úřadem (v mil. Kč)⁸⁹

⁸⁷ RAUS, David a Robert NERUDA. *Hospodářská soutěž po vstupu ČR do EU*. Brno: CP Books, 2005. s. 89

⁸⁸ § 22 odst. 2 OHS Sb., ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁹ http://www.uohs.cz/download/Sekce_HS/Statistiky/2011_pokuty.jpg [cit. 27. 3. 2013]

Opatření k nápravě

Kromě pokut lze soutěžitelům, kteří se dopustili protisoutěžního jednání a uzavřeli kartelovou dohodu uložit i splnění nápravných opatření. Uložení nápravných opatření směřuje spíše než k potrestání soutěžitele k nápravě závadného stavu, k odstranění nepříznivých důsledků spočívajících v uzavření kartelové dohody.

Nápravným opatřením může být soutěžitelům uložena povinnost něco učinit, něco strpět, něčeho se zdržet, přitom účelem je obnovení původního stavu, tedy stavu, který na trhu existoval před uzavřením kartelové dohody ze strany soutěžitelů.⁹⁰

Opatření k nápravě upravuje OHS v § 23 odst. 1,2 a 3. Podstatným ustanovením je ovšem odst. 2 tohoto zákona, který říká, že: *uložení opatření k nápravě nevylučuje souběžné uložení pokuty podle § 22 odst. 2*. Toto ustanovení znamená, že soutěžiteli lze uložit pokutu⁹¹ a souběžně mu uložit i povinnost splnit opatření k nápravě.

4.3. Trestně právní prostředky ochrany

Trestní právo určuje, která jednání jsou pro společnost škodlivá a vždy je nutno sahat k tomuto prostředku ochrany až v nejzazším případě, když už byly vyčerpány ostatní možnosti postihu v oblasti hospodářské soutěže. Těžko budeme hledat podobnost mezi trestním a soutěžním právem, to ovšem neznamená, že jej v oblasti soutěžního práva (kartelových dohod) nelze využít. Trestní právo použijeme tam, kde soutěžní normy, přesněji postihy (nejčastěji ze strany soutěžních Úřadů), nemají dostatečně odstrašující účinek pro soutěžitele, tedy aby zabránili jejich protisoutěžnímu jednání. Trestní sankci považují opravdu za krajní řešení v oblasti postihu kartelových dohod, avšak je nutné jej zachovat právě z důvodu především odstrašujícího. Trestní sankci považují za významný nástroj vedoucí k omezení protisoutěžního jednání ze strany soutěžitelů.

V kapitole 4.2.4. jsem se zabýval sankcemi za uzavření kartelových dohod, kde je zdůrazněno, že nejtypičtější sankcí za uzavření kartelové dohody jsou sankce peněžité ze strany Úřadu. Otázka kriminalizace soutěžního práva vstupuje do popředí, především u právnických osob, neboť peněžité sankce ukládané právnickým osobám mají relativně slabý odstrašující účinek a předpokládá se, že soutěžitel svého jednání nezanechá.

⁹⁰ RAUS, David a Andrea ORŠULOVÁ. *Kartelové dohody*. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 246

⁹¹ Pokutami se podrobně zabývá kapitola 4.2.4.1

K dosažení opačného stavu je doporučeno zavedení sankcí vůči jednotlivcům, tedy fyzickým osobám.

„Význam trestních sankcí a především trestu odnětí svobody je nezpochybnitelný, neboť tržní subjekty se dopouštějí protisoutěžního jednání vždy prostřednictvím fyzických osob.“⁹²

Peněžité sankce uložené soutěžiteli mohou být nahrazeny, mohou být ze strany příslušného podniku nahrazeny trestem odnětí svobody a ten již refundovat nelze.

Zavedení kriminalizace sebou nese mnoho negativ, nejen pozitiva ve formě především odstrašení soutěžitelů. Velmi složité je identifikovat jednotlivce, který je skutečně zodpovědný za spáchání protisoutěžního jednání (uzavření kartelové dohody).

Podle § 248 odst. 2 TrZ může být pachatelem jakákoli fyzická osoba, přičemž se nevyžaduje speciální ani konkrétní subjekt. Na druhou stranu podle zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob, který nabyl účinnosti 1. 1. 2012, může být pachatelem i právnická osoba. Trestné činy, spáchané právnickými osobami, jsou vyjádřeny v § 7 zákona o trestní odpovědnosti. Při prvním pohledu do výčtu trestných činů v § 7 zjistíme, že chybí trestné činy dle § 248 trestního zákoníku. Důvodem vynechání tohoto paragrafu je dle vyjádření ÚOHS skutečnost, že nelze v téže věci stíhat pachatele jak ve správním řízení, tak v trestním řízení. V § 8 odst. 1 písm. a je dále uvedeno že: „*trestným činem spáchaným právnickou osobou je protiprávní čin spáchaný jejím jménem nebo v jejím zájmu nebo v rámci její činnosti, jednal-li tak statutární orgán nebo člen statutárního orgánu, anebo jiná osoba, která je oprávněna jménem nebo za právnickou osobu jednat.*“ Na základě tohoto ustanovení lze odvodit, že individuální trestní odpovědnost u právnické osoby lze brát v úvahu u členů kolektivních orgánů jako je např. představenstvo či valná hromada, jestliže porušili závazná pravidla hospodářského styku. Podle tohoto zákona může být současně stíhána osoba fyzická a na druhou stranu i osoba právnická. Důvodem přijetí tohoto zákona bylo odstranění možnosti „schovat se“ za právnickou osobu. Trestem, který může být právnické osobě uložen, je zrušení právnické osoby, propadnutí věci, zákaz činnosti, zákaz přijímání dotací či peněžité trest.

Chybné odsouzení jednotlivce má dalekosáhlé důsledky nejen pro jednotlivce samotného ale pro celou společnost. Zabránit možné chybě lze jednoduše a to zvýšením

⁹² PETR, Michal. et al. *Zakázané dohody a zneužívání dominantního postavení v ČR*. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 541

nároků na dokazování protisoutěžního jednání. Zavedení kvalifikovanějších důkazních metod však vede k prodloužení nároků na délku řízení.

Aplikace trestních sankcí se nemusí jevit vždy jako žádoucí z důvodu dynamiky soutěžního práva. Vývoj, výklad a aplikace soutěžního práva stejně jako prokazování protisoutěžního jednání závisí na ekonomických analýzách, které jsou velice proměnlivé stejně jako trh samotný. Soutěžní právo se tedy projevuje především svou dynamikou, čemuž odpovídají soutěžní normy ve formě *soft regulace*. Právě z důvodu této dynamiky vývoje hrozí snížení významu ekonomických argumentů v soutěžním právu.⁹³

Kriminalizace soutěžního práva může v některých případech vést až k přehnané opatrnosti právě z důvodu obav z trestního postihu. Soutěžitelé mají strach z trestního postihu a z tohoto důvodu neuskuteční určité obchodní rozhodnutí, které by mohlo být pro podnik efektivní a přinést mu v budoucnu značný prospěch.

Za podstatnou informaci, kterou považuji za nutné zmínit je, že kriminalizováno není každé protisoutěžní jednání, ale pouze takové jednání, které je považováno za nejškodlivější z hlediska dopadu na soutěžitele a na samotné soutěžní prostředí. Tuto podmínku splňují kartelové dohody horizontální a to jsou dohody o cenách či dohody o rozdělení trhu.

4.3.1. Kriminalizace protisoutěžního jednání (trestní odpovědnost) v podmínkách českého právního řádu

Trestní odpovědnost je upravena v § 12 odst. 2 TrZ jenž říká, že „*trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu*“. Z tohoto ustanovení vyplývá skutečnost, že sáhnout k trestní represi je opravdu krajní varianta a nelze využít potrestání dle jiného právního předpisu. Nejčastěji se k trestní represi dle trestního zákoníku sahá v případě, že sankce uvedené dle OHS nejsou pro soutěžitele dostatečně odstrašující.

V podmínkách českého práva je kriminalizace protisoutěžního jednání upravena v trestním zákoníku v § 248 odst. 2, podle něhož bude potrestán odnětím svobody až na

⁹³ PETR, Michal. et al. *Zakázané dohody a zneužívání dominantního postavení v ČR*. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 540-544

tři léta nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty ten⁹⁴, „kdo v rozporu s jiným právním předpisem na ochranu hospodářské soutěže se svým konkurentem uzavře dohodu o určení ceny, dohodu o rozdělení trhu nebo jinou dohodu narušující hospodářskou soutěž, kdo v rozporu s jiným právním předpisem o veřejných zakázkách poruší závažným způsobem závazná pravidla zadávacího řízení, nebo kdo v rozporu s jiným právním předpisem upravujícím činnost bank a jiných právnických osob oprávněných k provozování finanční činnosti, obchodování s investičními nástroji, kolektivního investování, penzijního připojištění a pojišťovnictví, poruší závažným způsobem závazná pravidla obezřetného podnikání, obhospodařování majetku, odborné péče nebo zákaz vykonávat zákonem nebo úředním rozhodnutím určené úkony, služby nebo jiné činnosti, a způsobí tím ve větším rozsahu újmu jiným soutěžitelům nebo spotřebitelům, zadavateli nebo jinému dodavateli nebo opatří tím sobě nebo jinému ve větším rozsahu neoprávněné výhody“.

Cílem ustanovení § 248 odst. 2 Trz bylo postihnout zejména nejtvrdší a nejnebezpečnější formy protisoutěžního jednání, za takové jednání jsou všeobecně považovány horizontální kartely, tedy jen dohody dle § 3 a násl. OHS. OHS chrání hospodářskou soutěž proti jejímu narušení dohodami soutěžitelů, zneužití dominantního postavení a spojování soutěžitelů. Jak je uvedeno výše § 248 odst. 2 Trz se vztahuje pouze na ty nejzávažnější formy narušení hospodářské soutěže oproti OHS, který sankcionuje veškeré protisoutěžní jednání, které je rozporu s ustanovením OHS.

Pachatelem porušujícím ustanovení § 248 odst. 2 TrZ může být pouze soutěžitel, který je ve vztahu konkurenčním k druhému soutěžiteli. Soutěžitelé tedy musí působit na stejné úrovni trhu. Pokud soutěžitelé nejsou v postavení konkurenčním, např. vztah dodavatel a odběratel, jedná se o dohodu vertikálního charakteru a tato dohoda již nemůže být postihována na základě ustanovení § 248 odst. 2 TrZ.

Zákon o ochraně hospodářské soutěže obsahuje výjimky ze zákazu dohod narušujících soutěž (§ 3 odst. 1, 4 a § 4 OHS), o kterých je pojednáno v kapitole 2.10 V případech o udělení výjimky, je jednáno buď přímo ze zákona, anebo o udělení výjimky pouze v určitých případech může rozhodnout Úřad na ochranu hospodářské soutěže. V případě, je-li udělena výjimka, je trestní odpovědnost dle trestního zákoníku

⁹⁴ PETR, Michal. et al. *Zakázané dohody a zneužívání dominantního postavení v ČR*. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 544

vyloučena a osoby, jež se takového jednání dopustily, se trestní represe obávat nemusí.⁹⁵

Pachatelem trestného činu podle § 248 odst. 2 TrZ může být kterákoli fyzická osoba (nevyžaduje se speciální ani konkrétní subjekt), ale z povahy věci plyne, že to může být jen osoba, pro kterou jsou pravidla uvedená v některém ze tří alinea § 248 odst. 2 závazná, tedy taková fyzická osoba, která z titulu svého zaměstnání, pracovního či funkčního zařazení, povolání nebo postavení, odpovídá za plnění hospodářských úkolů, při nichž musí tato osoba dodržet závazné pravidla stanovená OHS.

Podle § 138 TrZ je důležité rozlišovat výši škody. § 138 odst. 1 TrZ rozlišuje výši škody (újmy) takto: „*větší škodou se rozumí škoda dosahující částky nejméně 50 000 Kč, značnou škodou se rozumí škoda dosahující částky nejméně 500 000 Kč a škodou velkého rozsahu se rozumí škoda dosahující nejméně částky 5 000 000 Kč.*“

Tresty za porušení tohoto zákona jsou vyjádřeny v § 248 odst. 3 a 4 TrZ, přičemž horní hranici nejdeme v § 248 odst. 4 TrZ, jenž říká, že:

„Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,

- a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 § 248 TrZ škodu velkého rozsahu,*
- b) získá-li takovým činem pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu, nebo*
- c) způsobí-li takovým činem jinému úpadek.“*

Škodou velkého rozsahu se rozumí škoda přesahující částku 5 000 000 Kč, což vyplývá z § 138 TrZ uvedeného výše. Prospěch velkého rozsahu činí částku rovněž 5 000 000 Kč.⁹⁶

Podle trestního zákona platného do roku 2009 byl postup soutěžitelů, který byl v rozporu s ustanovením zákona na ochranu hospodářské soutěže rovněž trestným činem. Ustanovení § 127 odst. 1 trestního zákona stanovil, že „*kdo v úmyslu opatřit sobě nebo jinému ve značném rozsahu neoprávněné výhody, poruší závažným způsobem pravidla hospodářského styku stanovená obecně závazným právním předpisem, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem.*“ V případě, že došlo ke způsobení vážné poruchy v hospodářské činnosti nebo vážné poruchy v zásobování anebo zkrácení příjmů ve značném rozsahu mohl být pachatel dle tohoto ustanovení odsouzen na šest měsíců až pět let. Je nutno ovšem

⁹⁵ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, xvi, s. 2498-251

⁹⁶ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, xvi, s. 2516-2537

dodat, že orgány činné v trestním řízení se porušením zákona na ochranu hospodářské (OHS) dle trestního zákona zpravidla nezabývaly.⁹⁷

Dle mého názoru je trestní zákoník postaven na dobrých základech a není nutné jej v nejbližší době měnit. Jedinou změnu v oblasti trestního postihu bych doporučil v oblasti trestní odpovědnosti právnických osob. Velice dobře je postaveno pravidlo, na základě něhož jsou trestně postihovány pouze ty nejzávažnější kartelové dohody narušující hospodářskou soutěž. Není možné trestně stíhat veškeré dohody narušující hospodářskou soutěž a to především z důvodu, že trestní postih přináší více negativ, než pozitiv. Trestní postih v oblasti hospodářské soutěže by měl být využíván jen v krajních případech, tedy tam, kde není možný veřejnoprávní postih dle OHS, především z důvodu, že by nebyl dostatečně odstrašující pro soutěžitele narušujícího hospodářskou soutěž. V tomto případě bych sáhl po přísnějším postihu na základě trestního zákoníku. Celkově si myslím, že sankce v oblasti hospodářské soutěže jsou dostatečné a sáhnout k trestní represi by měla být opravdu ta poslední, krajní možnost.

⁹⁷ PETR, Michal. et al. *Zakázané dohody a zneužívání dominantního postavení v ČR*. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 547

4.4. Ekonomické důsledky uzavření kartelových dohod

Předpokladem efektivního fungování hospodářské soutěže je proces konkurence, který je od trhu neoddělitelný. Konkurencí rozumíme střetávání protichůdných zájmů soutěžitelů na různých trzích. Pokud soutěžitelé uzavrou tajnou dohodu (kartel) a budou se navzájem informovat o svých krocích na daném trhu, dojde k narušení efektivního fungování trhu.

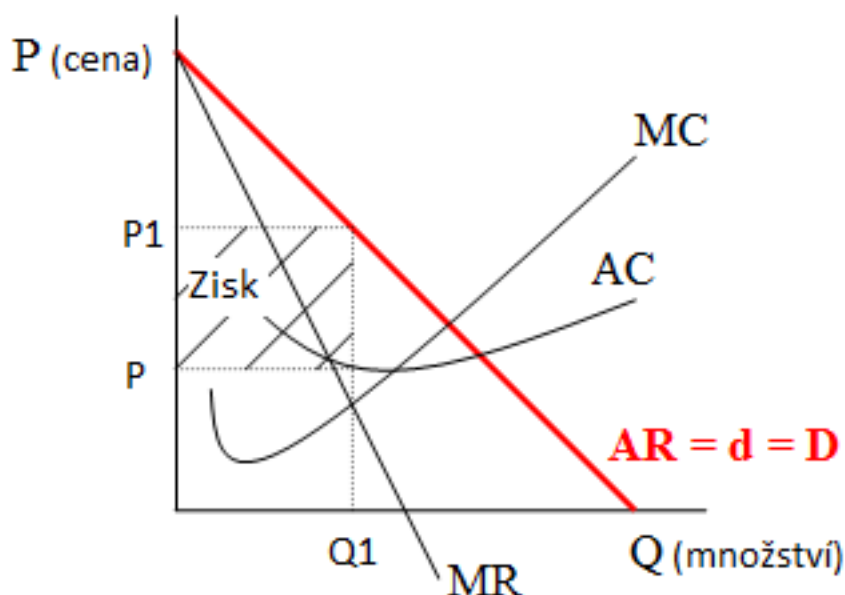
V čem vlastně spočívá motivace podniků uzavírat kartelové dohody? Na tuto otázku je v celku jednoduchá odpověď. Soutěžitel, který uzavře kartelovou dohodu, získá určité výhody proti ostatním soutěžitelům, jejichž chování je podpořeno situací na trhu. Velmi náchylné prostředí k tvorbě kartelů je prostředí, kde existuje vysoká konkurence, tzv. oligopolní trh. Oligopolní trh můžeme definovat jako trh, ve kterém existuje několik málo firem, které dodávají podstatnou část produkce. Pro tyto firmy je logicky jednodušší spolupracovat, než spolu soupeřit. Když budou spolupracovat, dosáhnou nižších nákladů na výrobu, výzkum a vývoj, ale především si mohou na základě domluvy stanovit cenu, za kterou budou prodávat zboží a služby svým spotřebitelům, tím ale dojde k hrubému narušení hospodářské soutěže.

Opakem oligopolního prostředí, které je pro kartelové dohody ideální, by byl trh se soustavně nestabilní poptávkou, kde neexistují velké bariéry vstupu. V tomto prostředí by kartelová dohoda (tajná dohoda mezi soutěžiteli) postrádala svůj smysl.

Chování na oligopolním trhu je vzájemně provázané a při výběru obchodní strategie musí brát soutěžitelé v úvahu i strategii a chování ostatních soutěžitelů. Soutěžitelé se nemohou rozhodnout jako by na trhu existoval pouze jejich podnik, proto musí brát podnik, který zamýšlí změnu své obchodní strategie v úvahu i změny, které to vyvolá u ostatních soutěžitelů. Tato vzájemná interakce je podstatná pro efektivní fungování oligopolního trhu.

Soutěžitelé ale mají snahu si soutěžení na trhu ulehčit a právě z tohoto důvodu uzavírají kartelové dohody, v níž si určí cenovou strategii, obchodní postupy nebo si sdělí důvěrné informace. Díky těmto aspektům se dohromady mohou chovat jako monopolní firma a budou dosahovat monopolního zisku (viz graf 4). Členové kartelu budou dodávat takové množství produkce, jež vyrovná mezní příjmy (MR) s mezními náklady (MC). Rozměr poptávky (D), která je charakteristická pro monopol, umožní prodávat množství produkce Q_1 za cenu P_1 a monopolní firma tak dosahuje monopolního zisku, trh tedy nebude fungovat efektivně.

Monopolní zisk má stejnou ekonomickou podstatu jako zisk u dokonale konkurenční firmy. Odlišuje se pouze v dlouhodobosti výskytu. Zatímco zisk v dokonale konkurenčním odvětví je krátkodobý a je eliminován příchodem nových firem do odvětví, které sníží tržní nabídku a *ceteris paribus* srazí cenu. V monopolu existují bariéry vstupu do odvětví a příchod nových firem proto není možný a monopolní firma dosahuje monopolního zisku dlouhodobě.⁹⁸

Obrázek 4: Monopolní zisk

Negativní dopad kartelu se projeví omezením nebo úplným vyloučením konkurence mezi současnými i budoucími (potencionálními) soutěžiteli. Újmu dle mého názoru nepocítí pouze soutěžitelé, ale na druhé straně také spotřebitelé ve formě menšího výběru, snížení kvality a vyšších cen nabízeného zboží a služeb. V případě dokonalé konkurence by byly ceny nižší a výběr ze zboží vyšší.

Jak jsem zjistil v této práci kartely mají velmi negativní dopad na ekonomiku a proto je nutná jejich regulace ze strany soutěžních úřadů. Podle názoru Evropské Komise patří negativní dopad kartelových dohod na evropský trh k nejzávažnějším omezením soutěže.

⁹⁸ JUREČKA, Václav a Ivana JÁNOŠÍKOVÁ. *Mikroekonomie*. Ostrava: VŠB-Technická univerzita Ostrava, 2008. s. 160-162

Monopolní firmy nejsou tak efektivní, jak by mohly být, kdyby dokonale využívaly své zdroje. V monopolu totiž neexistuje dostatečný tlak na snižování nákladů ze strany konkurence a tak dochází k jeho neefektivnosti. Monopol vytváří relativně pohodlné klima, které zeslabuje vůli ke zlepšování, k dynamice a proto je každý monopol potenciálním zdrojem tendence ke stagnaci a často i k úpadku.⁹⁹

Mezi nejvýznamnější dopady kartelů patří zejména zvýšení cen a zmenšení možnosti volby ze strany spotřebitelů. Jestliže podnik odebírá zboží či službu od člena kartelové dohody, pak tuto službu či zboží nakupuje za vysokou cenu, což má negativní vliv na celý evropský průmysl a dochází tak k narušení konkurenceschopnosti celého evropského trhu (typickým příkladem může být cena služby, která je nezbytná pro výrobu určitého zboží – např. energie). Na druhé straně kartelová dohoda přináší účastníkům takové dohody velké zisky a velké výhody oproti soutěžitelům, kteří se takové dohody neúčastní.

⁹⁹ JUREČKA, Václav a Ivana JÁNOŠÍKOVÁ. *Mikroekonomie*. Ostrava: VŠB-Technická univerzita Ostrava, 2008. s. 169

5. Závěr

Hlavním cílem práce bylo zhodnocení ekonomických důsledků porušení práva hospodářské soutěže v oblasti kartelů, z pohledu spotřebitele ale také z pohledu soutěžitele, který takovou dohodu uzavřel. Dílčím úkolem bylo zhodnocení právní úpravy v oblasti kartelových dohod. Dle mého názoru jsem veškeré cíle stanovené na začátku diplomové práce naplnil.

V první kapitole jsem se zabýval základními pojmy, se kterými se můžeme setkat v oblasti kartelových dohod. Zabýval jsem se vymezením soutěžitelů pro oblast kartelů, generální klauzulí a také jsem rozebral hlavní cíl soutěžního práva. Ve stručnosti jsem nastínil historický vývoj práva hospodářské soutěže v oblasti kartelů. Zaměřil jsem se na vymezení relevantního trhu, což považuji za velmi podstatnou část kartelových dohod. Podrobně jsem rozebral jednotlivé typy dohod narušující hospodářskou soutěž dle zákona o ochraně hospodářské soutěže a výjimky z těchto dohod, tedy to znamená, že ne každá dohoda je automaticky považována za zakázanou. Také jsem rozdělil dohody podle vztahu mezi jejími účastníky. Podle tohoto vztahu jsou kartelové dohody tradičně děleny na horizontální, vertikální a smíšené.

V druhé části práce jsem se pokusil objasnit pojem Leniency programu. Tento pojem je relativně novým v českém právu, ačkoli jej Úřad na ochranu hospodářské soutěže aplikuje již od roku 2001, do českého právního řádu se dostal až novelou zákona na ochranu hospodářské soutěže v roce 2012. Domnívám se, že je to krok správným směrem, především z důvodu jistoty soutěžitelů, kteří chtějí Leniency programu využít. Jestliže je totiž tento program ukotven v zákoně, domnívám se, že mezi soutěžiteli panuje větší jistota při aplikaci tohoto programu. V této kapitole jsem se pokusil vysvětlit, na jakých principech vlastně tento program funguje, pokusil jsem se srovnat tento program se zahraniční praxí a v neposlední řadě jsem vymezil podmínky aplikace při Úřadu na ochranu hospodářské soutěže. Rozdělil jsem tento program do dvou částí a to na typ Leniency typu I a Leniency typu II. Rovněž jsem se zmínil o programech Leniency plus a Penalty plus, které efektivně fungují například ve Velké Británii a mým názorem je zakotvit tyto dva instituty i do českého právního řádu a to z důvodu ještě větší ochrany hospodářské soutěže. Rovněž jsem se pokusil zhodnotit tento program, ač jde o institut poměrně nedávný.

V poslední části práce jsem se zabýval postihy a sankcemi v oblasti hospodářské soutěže (kartelových dohod). Pro oblast postihů na úrovni kartelových dohod je

nejvýznamnější institut Úřad na ochranu hospodářské soutěže. Zde jsem popsal Úřad samotný a správní řízení před Úřadem od jeho zahájení až po sankce, které mohou ze strany Úřadu za uzavření zakázané dohody následovat. V této kapitole jsem se rovněž zabýval trestními postihy na základě ustanovení trestního zákoníku. Dle mého názoru by mělo být těchto postihů využito až v krajních případech, když už jiná forma sankce nemá dostatečně odstrašující účinek. Domnívám se totiž, že trestní postih přinese soutěžiteli více negativ než pozitiv pro společnost.

Hlavní cíl práce, tedy zhodnocení ekonomických důsledků uzavření kartelové dohody, jsem objasnil výše, v samostatné kapitole této práce. Dílčím cílem bylo zhodnocení právní úpravy kartelových dohod. Úkolem právní úpravy v oblasti hospodářské soutěže by mělo být především udržovat účinnou hospodářskou soutěž. Z výsledků této práce vyplývá skutečnost, že právní úprava je dostatečná a to jak z hlediska trestně-právního, tak správně-právního. Zlepšení by mohlo nastat ve větším využívání alternativních způsobů řešení soutěžních problémů, k čemuž bez pochyby přispěje ukotvení Leniency programu v zákoně. Také bych doporučoval zkrátit délku řízení před Úřadem v zájmu dřívějšího vyřešení problému a včasného postihu soutěžitele, který se protisoutěžního jednání dopustil (skutečnost délky řízení před Úřadem dokazuje obrázek 5).

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
I. stupeň	88	52	90	83	120	272	398	509	353	534	210
II. stupeň	261	228	260	335	325	185	152	299	383	175	214

Obrázek 5: Délka správního řízení ve dnech¹⁰⁰

Právní úprava hospodářské soutěže je dle mého názoru dobře zpracovaná především z důvodu vlivu komunitární úpravy. Zákon na ochranu hospodářské soutěže je postaven na stejných principech jako komunitární soutěžní právo a mnoho definic je pouze převzato z komunitární úpravy. Skutečnost sladění komunitární úpravy s úpravou českou je nutná z důvodu neustále se rozvíjejících trhů a hospodářská soutěž velmi často překračuje hranice států a právě z tohoto důvodu je nutné sladit předpisy v rámci celé EU. Na konec bych ještě jednou řekl, že dle mého názoru je stávající právní úprava dostačující.

Tématika kartelových dohod je velice zajímavá oblast hospodářské soutěže a zpracování diplomové práce mě obohatilo o nové zkušenosti a znalosti z oblasti

¹⁰⁰ Výroční zpráva UOHS 2011 dostupné z: <http://www.uohs.cz/cs/uvodni-stranka.html> [cit. 27. 3. 2013]

problematiky hospodářské soutěže, především pak kartelových dohod a to jak z hlediska právního, tak ekonomického. Téma kartelových dohod bylo velice zajímavé a při zpracování tohoto tématu jsem si ověřil znalosti a zkušenosti nabyté během studia na vysoké škole.

Seznam použité literatury

Monografie

- [1] BEJČEK, Josef. *Soutěžní politika a fúze v evropském kontextu*. Brno: Masarykova univerzita, 2010. 389s. ISBN 978-80-210-5067-9.
- [2] BEJČEK, Josef. et al. *Kurs obchodního práva. Obecná část. Soutěžní právo*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007. 605 s. ISBN: 978-80-7179-583-4.
- [3] BEJČEK, Josef. *Existenční ochrana konkurence*. Brno: Masarykova univerzita, 1996, 369 s. ISBN 80-210-1353-2.
- [4] BEJČEK, Josef. *Soutěžní politika a fúze v evropském kontextu*. Brno: Masarykova univerzita, 2010, 389 s. ISBN 978-802-1050-679.
- [5] JUREČKA, Václav a Ivana JÁNOŠÍKOVÁ. *Mikroekonomie*. Ostrava: VŠB-Technická univerzita Ostrava, 2008. 327s. ISBN 978-80-248-0910-6.
- [6] KINDL, Jiří. *Kartelové a distribuční dohody*. Praha: C. H. Beck, 2009. 305 s. ISBN: 978-80-7400-136-9.
- [7] MUNKOVÁ, Jindřiška a Pavel SVOBODA a Jiří KINDL. *Soutěžní právo*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. 648 s. ISBN 978-80-7400-424-7.
- [8] MUNKOVÁ, Jindřiška. *Zákon o ochraně hospodářské soutěže: Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2003. 223s. ISBN 80-7179-774-4.
- [9] PELC, Vladimír. *Hospodářská soutěž*. Praha: Grada Publishing, 1995. 168s. ISBN 80-7169-124-0.
- [10] PETR, Michal. et al. *Zakázané dohody a zneužívání dominantního postavení v ČR*. Praha: C. H. Beck, 2010. 607s. ISBN 978-80-7400-307-3.
- [11] RAUS, David a Robert NERUDA. *Hospodářská soutěž po vstupu ČR do EU*. Brno: CP Books, 2005. 359s. ISBN 80-251-0394-3.
- [12] RAUS, David a Andrea ORŠULOVÁ. *Kartelové dohody*. Praha: C. H. Beck, 2009. 355s. ISBN 978-80-7400-016-4.
- [13] ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, xvi, 1450 s. Velké komentáře. ISBN 978-807-4004-285.

Právní předpisy

- [14] Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon ve znění pozdějších předpisů
- [15] Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník ve znění pozdějších předpisů
- [16] Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník ve znění pozdějších předpisů
- [17] Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů
- [18] Zákon č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže ve znění pozdějších předpisů
- [19] Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

Elektronické zdroje

- [20] <http://www.miras.cz/seminarky/pravo-kartelove.php> [cit. 15. 2. 2013]
- [21] Infolist 01Leniency.pdf dostupné z www.uohs.cz [cit. 14. 3. 2013]
- [22] <http://www.uohs.cz/cs/hospodarska-soutez/zakazane-dohody-a-zneuzeni-dominance/leniency-program.html> [cit. 14. 3. 2013]
- [23] Výroční zpráva UOHS 2011 dostupné z: <http://www.uohs.cz/cs/uvodni-stranka.html> [cit. 14. 3. 2013]
- [24] <http://www.uohs.cz/cs/hospodarska-soutez/zakazane-dohody-a-zneuzeni-dominance/leniency-program.html> [cit. 14. 3. 2013]
- [25] Výroční zpráva 2010.pdf dostupné z <http://www.uohs.cz> [cit. 16. 3. 2013]
- [26] Leniency program.pdf dostupné z: <http://www.uohs.cz/cs/uvodni-stranka.html> [cit. 16. 3. 2013]
- [27] <http://www.patria.cz/pravo/2045363/priznej-se-a-bude-ti-odpusteno-aneb-v-zakone-se-objevi-shovivavost.html> [cit. 16. 3. 2013]
- [28] <http://www.uohs.cz/cs/o-uradu.html> [cit. 24. 3. 2013]
- [29] http://www.uohs.cz/download/Sekce_HS/Statistiky/ [cit. 27. 3. 2013]

Seznam použitých zkratk:

ČR – Česká republika

ES – Evropské společenství

EU – Evropská unie

Komise – Komise Evropských společenství

Nařízení 1/2003 – Nařízení Rady (ES) č. 1/2003, o provádění pravidel hospodářské soutěže stanovených v člancích 81 a 80 Smlouvy ES

ObčZ – zákon č. 40/ 1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

ObchZ – zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

OHS – zákon č.143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže, ve znění pozdějších předpisů

TrZ – zákon č. 40/2009., trestní zákoník, v platném znění

Tr. Zákon – zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

Smlouva ES – Smlouva o založení Evropského společenství ve znění Amsterodamské smlouvy

Úřad – Úřad pro ochranu hospodářské soutěže

ÚOHS – Úřad pro ochranu hospodářské soutěže

Seznam obrázků

Obrázek 1: Statistika využívání Leniency programu do roku 2010 (včetně)	42
Obrázek 2: Počet zahájených správních řízení v oblasti kartelových dohod	46
Obrázek 3: Výše peněžitých sankcí uložených Úřadem (v mil. Kč)	50
Obrázek 4: Monopolní zisk	58
Obrázek 5: Délka správního řízení ve dnech	61

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Prohlašuji, že

- jsem byl seznámen s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou (bakalářskou) práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že diplomová (bakalářská) práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové (bakalářské) práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové (bakalářské) práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou (bakalářskou) práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 26. Dubna 2013

Bc. Jiří Režnar

.....